bilimname

Araştırma Makalesi
10.28949/ bilimname.1815300

Künye:
Sayı: 55
Yıl: 2026
Sayfa: 23-52

Metafiziksel Temellendirme ve Modalite: Zorunluluk–Olumsallık Ekseninde Bir Değerlendirme

Yunus YURDAKUL[a*]
Ahmet YILDIZ[b]

[a] Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, yunusyurdakul@erciyes.edu.tr
[b] Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, ahmet.yildiz@erciyes.edu.tr

[*] Sorumlu Yazar

Geliş Tarihi: 01.11.2025
Kabul Tarihi: 25.02.2026
Yayın Tarihi: 30.04.2026

Atıf:
Yurdakul, Y. & Yıldız, A. (2026). Metafiziksel Temellendirme ve Modalite: Zorunluluk–Olumsallık Ekseninde Bir Değerlendirme. *bilimname*, 55, 23-52. https://doi.org/*10.28949/bilimname.1815300*

Öz

Bu çalışmada, çağdaş analitik metafiziğin merkezi tartışmalarından biri olan metafiziksel temellendirmenin modal statüsü incelenmektedir. Türkçe literatürde konuya dair çalışmaların sınırlı olması nedeniyle, çalışmada öncelikle temellendirme kavramının teorik çerçevesi çizilmiş; ardından ilişkinin modal doğası, zorunluluk ve olumsallık ekseninde tartışmaya açılmıştır. Temellendirmenin zorunlu olup olmadığı sorunu; yalnızca ilişkinin mantıksal özelliklerini değil, aynı zamanda metafiziksel açıklamanın kapsamını ve sınırlarını belirlemesi bakımından da kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda çalışma, ilgili tarafların argümanlarını sistematik biçimde değerlendirerek temellendirmenin modal statüsüne ilişkin nihai bir sonuca ulaşmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın temel tezine göre; modalite tartışmalarında odaklanılması gereken asıl husus, her tür açıklama değil, spesifik olarak "tam ve metafiziksel temellendirme"dir. Bu perspektiften bakıldığında, olumsalcıların başvurduğu karşı örneklerin önemli bir kısmının; ya tam temellendirme vasfı taşımadığı ve yalnızca zemin hazırlayan kısmi destekler sunduğu ya da esasen metafiziksel bir karakter arz etmediği görülmektedir. Zira normatif, kurumsal, salt nedensel ve epistemik açıklamalar, metafiziksel temellendirmenin yerini tutamaz. Metafiziksel temellendirme söz konusu olduğunda, temellendiren ile temellendirilen arasında "içsel bir bağın" bulunması elzemdir. Bu bağ; dışsal bir kural, sözleşme ya da tesadüfi bir birliktelik ile kurulamaz; aksine açıklanan olgunun "neden ve nasıl ondan geldiğini" özsel düzeyde belirleyen kurucu bir bağlantıyı gerektirir. Sonuç olarak bu çalışma; tamlık ve içsel bağ ölçütlerini karşılayan her metafiziksel temellendirmenin, doğası gereği zorunlu olduğunu savunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Felsefe Tarihi, Metafiziksel Temellendirme, Zorunluluk, Olumsallık, Öz.

Metaphysical Grounding and Modality: An Assessment in the Context of Necessity and Contingency

Abstract

This study investigates the modal status of metaphysical grounding, which constitutes one of the central debates in contemporary analytic metaphysics. Due to the limited number of studies on this subject in the Turkish literature, the study first outlines the theoretical framework of the concept of grounding, and subsequently opens its modal nature to discussion within the axis of necessity and contingency. The question of whether grounding is necessary bears critical importance not only for determining the logical properties of the relationship but also for illuminating the scope and limits of metaphysical explanation. In this context, the study aims to arrive at a definitive conclusion regarding the modal status of grounding by systematically evaluating the arguments advanced by the relevant parties.

According to the main thesis of the study, the focal point in modality debates

Screened by iThenticate for Authors & Researchers

CC BY NC ND

should not be any type of explanation, but specifically "full and metaphysical grounding." From this perspective, it is observed that a significant portion of the counter-examples employed by contingentists either lack the qualification of full grounding—providing merely partial supports that prepare the ground (enabling conditions)—or do not exhibit an essentially metaphysical character. Because normative, institutional, merely causal, and epistemic explanations cannot substitute for metaphysical grounding. In the case of metaphysical grounding, the existence of an "internal relation" between the ground and the grounded is essential. This relation cannot be established by an external rule, convention, or accidental conjunction; on the contrary, it requires a constitutive connection that determines "why and how the grounded proceeds from the ground" at an essential level. Consequently, this study defends that every metaphysical grounding that meets the criteria of fullness and internal relation is necessary by nature.

[The English Extended Abstract is available at the end of the article.]

Keywords: History of Philosophy, Metaphysical Grounding, Necessity, Contingency, Essence.

Giriş

Metaontolojide[1] ana akım teori olarak kabul edilen Quinecılığa göre ontolojinin amacı "neyin var olduğu"nu ortaya koymaktır.[2] Buna göre Quine ve takipçileri için ontolojinin asli görevi bir "var olanlar envanteri" çıkarmaktır.[3] Ancak Yeni Aristotelesçi düşünürler, Quine'nın ontolojiye veya metafiziğe tevdi ettiği bir varlık envanteri çıkarma görevinin, metafiziğin asli veya merkezi görevi olamayacağını savunmuşlardır. Yeni Aristotelesçi düşünürlere göre ontolojinin asıl sorusu "neyin var" (*what is there*) olduğu sorusu değil, "neyin neyi temellendirdiği/dayanaklandırdığı" (*what grounds what*) sorusudur. Ontolojinin asıl görevi de bir var olanlar envanteri çıkarmak değil, varlık hiyerarşisinde hangi varlıkların daha temel olduğunu veya en temelde neyin var olduğunu ortaya koymaktır.[4] Bu doğrultuda Yeni Aristotelesçi düşünürlerin metaontoloji/metametafizik alanlarında geliştirdikleri teori, temellendirme (*grounding*) teorisidir.

Temellendirme teorisine ilişkin tartışmalar güncelliğini korumakta ve bu alandaki literatür giderek genişlemektedir.[5] Söz konusu teori etrafında şekillenen tartışmaların, esasen iki temel boyutta seyrettiği söylenebilir. İlk boyut, temellendirme teorisine karşı çıkan şüpheciler ile temellendirme savunucuları arasındaki meşruiyet tartışmasıdır.[6] İkinci boyut ise temellendirme teorisyenlerinin kendi aralarında yürüttüğü iç tartışmalardan oluşur. Bu tartışmalar, ağırlıklı olarak temellendirmenin doğası ve mahiyeti üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çalışma, temellendirmenin modal statüsüne ilişkin karşıt iddiaları sistematik biçimde analiz ederek, ilişkinin doğasının aydınlatılmasına katkı sunmayı

[1] Quine sonrası literatürde bazı düşünürler yalnızca "metaontoloji" terimini kullanırken, bazıları "metametafizik" ile "metaontoloji"yi eşdeğer görerek birbirinin yerine kullanmıştır. Özellikle Quinecı ve Carnapçı çizgiyi izleyen çalışmalar, kavramsal odağı "ontoloji"de kurdukları için buna paralel biçimde "metaontoloji"yi tercih etme eğilimindedir. Buna karşılık Yeni Aristotelesçi düşünürler, "metafiziğin ontolojiyi; dolayısıyla metametafiziğin de metaontolojiyi kapsadığı" yönünde bütünleyici bir çerçeve benimser. Bu makalede, Quine ve onu izleyen tartışmalar aktarılırken, ilgili düşünürlerin terminolojik tercihlerine sadık kalmak adına her iki terim de yer yer onların kullanımına uygun biçimde kullanılmıştır. Bununla birlikte, çalışmanın genel terminolojik tercihi metametafiziğin metaontolojiyi kapsadığı yönündedir. Bu sebeple, kimi yerlerde "ontoloji" veya "metaontoloji" terimleri bağlamsal gerekçelerle kullanılsa da meselenin özünde metafizik, daha özelde ise metametafizik bir tartışma olduğu değerlendirilmektedir. Yer kısıtlığı nedeniyle bu terminolojik ayrımlara ilişkin ayrıntılı tartışmalara burada girilmemiş; konunun kapsamlı değerlendirmesi, bu makalenin de üretildiği tez çalışmasının giriş bölümünde sunulmuştur. Yunus Yurdakul, "Yeni Aristotelesçi Metametafizik: Temellendirme Teorisi" (Doktora, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, t.y.).

[2] Willard V. Quine, "On What There Is", *The Review of Metaphysics* 2, sy 5 (1948): 21.

[3] Francesco Berto ve Matteo Plebani, *Ontology And Metaontology: A Contemporary Guide* (Bloomsbury Academic, an imprint of Bloomsbury Publishing Plc, 2015), 3.

[4] Benjamin Schnieder, "Grounding and Dependence", *Synthese* 197, sy 1 (2020): 95, https://doi.org/10.1007/s11229-017-1378-z; Jonathan Schaffer, "On What Grounds What", içinde *Metametaphysics: New Essays On The Foundations Of Ontology*, ed. David J. Chalmers vd. (Clarendon Press ; Oxford University Press, 2009), 352.

[5] Michael J. Raven, ed., *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*, Routledge Handbooks in Philosophy (Routledge Taylor & Francis Group, 2020), 1-2.

[6] Alan sınırlaması gereği bu tartışmalar bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

amaçlamaktadır.

Temellendirmenin neliği sorunu literatürde en çok tartışılan sorunlardan birisidir. Temellendirme savunucularının teoriye dair farklı fikirleri olsa da teoriyi ifade etmek için genel olarak kullanılan terim "*Grounding*" (temellendirme)[7]dir. Bu mesele ile ilgili araştırma yapan düşünürler "temellendirme (*grounding*)" kelimesi yerine "sayesinde/-den dolayı (*in virtue of*)", "nedensel olmayan bağımlılık/bağlılık (*non causal dependence*)", "metafiziksel açıklama (*metaphysical explanation*)" ve "çünkü/için (*because*)" gibi kelimeler de kullanmışlardır. Ancak son tahlilde "*grounding*" (temellendirme) kelimesi üzerinde bir uzlaşı olduğu söylenebilir.

Temellendirme literatüründe temellendirmeye dair herhangi bir tanım verilmemiş ve verilmesi de gerekli görülmemiştir. Temellendirme teorisyenleri genel olarak kavramın ilksel (*primitive*) ve sezgisel olduğunu iddia etmişlerdir. Çünkü onlara göre temellendirmeyi açıklayacak başka herhangi bir kavram temellendirmenin kendisinden daha açık ve net olmayacaktır. Bununla birlikte onlara göre temellendirmeye dair bir tanımın verilmemesi, kavramın açık ve anlaşılır olmadığını göstermez. G. Rosen'a göre filozoflar konuşmalarında "bir şeyin başka şeyler sayesinde var olduğunu" söylediğinde bu konuşmaları anlayabiliyoruz. Dolayısıyla terimin anlaşılması hususunda yapılması gereken şey, bu terimi kullanmak ve buradan bazı genel ilkeler çıkardıktan sonra bu ilkelerin diğer kabul ettiğimiz ilkelerle nasıl etkileşime girdiğini göstermektir.[8] Böyle bir işlem sonrasında eğer kendimizi bir kafa karışıklığı veya tutarsızlık içinde bulursak ya da çelişkili ilkeleri kabul ediyor görünürsek bu durumda temellendirmeden vazgeçmemiz gerekir. Ancak ona göre temellendirme deyimini kullandığımızda böyle bir durumla karşılaşmayız.[9] Bu nedenle, temellendirmeyi ilksel ve sezgisel bir kavram olarak ele alan yaklaşım, kavramsal açıklığı tanımsal bir sunumun değil, yerleşik kullanımların ve bunlardan türetilen ilkelerin sağlayacağını öne sürer. Buradan hareketle izlenecek doğal yöntem, kavramın işleyişini aydınlatan örnek vakalara yönelmektir: Hangi durumlarda "bir şeyin başka şeyler sayesinde" var olduğunu söylediğimizde bu söylemin makul ve açıklayıcı göründüğünü tespit etmek, ardından bu vakalardan çıkardığımız ilkeleri daha genel kuramsal çerçeveyle ilişkilendirmektir. Aşağıda bu yöntemi izleyerek, klasik bir örnek olarak *Euthyphro* sorusunu ve çağdaş literatürde S. Berker'in formülasyonuna başvurarak temellendirme ilişkisinin nasıl çalıştığını görünür kılmaya çalışacağız. Zira tanımı verilemeyen bir kavramı açıklamak için kullanılan doğal yollardan birisi kavrama dair örneklere başvurmaktır.[10]

Temellendirme teorisyenleri de temellendirmenin veya onun felsefi işlevinin ne olduğunu ortaya koymak için bazı temellendirme örneklerine başvurmuşlardır. Bu örneklerin en sık kullanılanı Platon'un *Euthyphro* diyaloğunda geçmektedir: "Dine uygun olan şeyi tanrılar, dine uygun olduğu için mi hoş görürler, yoksa bu şey, tanrılar onu hoş gördükleri için mi dine uygundur?"[11] Temellendirme teorisyenlerine göre Platon'un burada sormuş olduğu soru tam olarak bir temellendirme sorusudur.

---

[7] "Grounding" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "temellendirme", "dayanaklandırma" ve "zemin" kelimelerini kullanmak, anlatmak istediğimiz meseleleri anlatma açısından yeterli olabilir. Çalışmada birlik olması açısından anlatılan meselede eğer herhangi bir farklılık oluşturmayacaksa daha çok "temellendirme" kelimesini tercih ettik. Ancak yine de bazı yerlerde cümle yapısına uygun olarak diğer kelimeleri de kullandık. Özellikle "temel" kelimesini, "foundation" ve "fundamental" kelimeleri ile bir karışıklık oluşturmaması için kullanmamaya çalıştık.

[8] Benzer bir düşünceyi J. Schaffer da dile getirir. Ona göre de bazı düşünürlere temellendirmenin yabancı bir kavram gibi gelmesinin en büyük nedeni bu düşünürlerin sadece Carnapçı ve Quinecı bir gelenekte yetişmiş olmalarıdır. Yapılması gereken şey ise kavramı öncelikle kullanmaları sonra gerçekten anlayıp anlamadıklarını görmeleridir. Schaffer, "On What Grounds What", 376.

[9] Gideon A. Rosen, "Metaphysical Dependence: Grounding and Reduction", içinde *Modality: Metaphysics, Logic, and Epistemology*, ed. Bob Hale ve Aviv Hoffmann (Oxford University Press, 2010), 113.

[10] Örneğin Aristoteles kuvve/fiil ayırımı meselesinde fiil kavramının neliğini ortaya koyarken her şeyin tanımının aranmaması gerektiğini bazı örneklerden hareketle ve tümevarım yoluyla kavrama dair bir anlayış ortaya konabileceğini ifade etmiştir. Aristoteles, *Metafizik*, çev. Ahmet Arslan (Sosyal Yayınlar, 2010), 403 (1047a35).

[11] Platon, *Euthyphron*, çev. Pertev Nailî Boratav (Sosyal Yayınlar, 2000), 10a.

CC: BY-ND-NC

Vermiş olduğumuz çeviride temellendirmeyi karşılayan kelime "için" kelimesi olarak görünse de aynı cümleyi temellendirmeyi ifade edecek farklı biçimlerde de dile getirebiliriz. Bu amaçla S. Berker'in örneğini kullanabiliriz:

"(1) Bir eylem dine uygun olduğu için tanrılar tarafından sevilir.

(2) Bir eylem tanrılar tarafından sevilmesi sayesinde dine uygundur.

(3) Bir eylemin tanrılar tarafından sevilmesi, o eylemin dine uygun olduğu gerçeğini temellendirir.

(4) Bir eylemin tanrılar tarafından sevilmesi, o eylemin dine uygun olmasını sağlar."

Berker'e göre bu cümleler her ne kadar farklı şekillerde ifade edilmişse de hepsi birer temellendirme cümlesidir.[12] Daha önce ifade ettiğimiz üzere "temellendirme (*grounding*)" kelimesinin kullanımında genel bir uzlaşı olsa da başka birçok kelime de ("çünkü/için (*because*)", "sayesinde (*in virtue of*)", "yapar/sağlar (*makes it the case that*)") kullanılmaktadır. İfade ettiğimiz kelimelerin temellendirmeyi örneklendirdiği veya temellendirmenin kavramsal içeriğini taşıdığı genel olarak kabul edilmiştir.

Platondan alıntıladığımız örnek birçok temellendirme teorisyeni tarafından kullanılmış gözde bir örnek olsa da genel olarak felsefenin diğer alanları için de benzer örnekler dile getirilmiştir. Berker'in anlatımı kısmi bir kavrayış sağlamakla birlikte, meselenin berraklaşması için temellendirme literatürünün başat isimlerinden Kit Fine'ın görüşlerine başvurmak da açıklığı artıracaktır. Fine, bir şeyin başka bir şey sayesinde geçerli olduğuna dair sezgisel bir fikre sahip olduğumuzu[13] ifade ettikten sonra temellendirmeye dair bazı örnekler vererek bu sezgisel fikri açıklamaya çalışmıştır. Verdiği örnekler şunlardır:

"(1) Topun kırmızı ve yuvarlak olduğu gerçeği, onun hem kırmızı olması hem de yuvarlak olması sayesinde ortaya çıkar.

(2) Parçacığın ivmelenmekte olduğu gerçeği, üzerine net pozitif bir kuvvet tarafından etki edilmesi sayesinde ortaya çıkar.

(3) Eyleminin yanlış olduğu gerçeği, yalnızca zarar verme niyetiyle yapıldığı gerçeği sayesinde ortaya çıkar."[14]

Bu örnekler, temellendirmenin fizikten ahlaka uzanan farklı alanlarda açıklayıcı işlev üstlenen bir açıklama kalıbı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.[15]

Temellendirme teorisyenleri, bir temellendirme ilişkisinin hangi özellikleri taşıması gerektiğini çoğunlukla yukarıda bir kısmını ifade ettiğimiz örneklerden hareketle belirlemeye çalışmıştır. Bununla birlikte, temellendirmenin biçimsel ya da genel yapısal özelliklerine dair kapsamlı ve sistematik bir incelemenin literatürde hâlâ eksik olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, temellendirmeye atfedilen temel niteliklerden biri olan "zorunluluk" meselesini tartışacağız. Literatürün erken döneminde zorunluluk, çoğu zaman varsayımsal bir temel özellik olarak kabul edilmiştir; ancak yakın dönem çalışmalarında bu tez ciddi biçimde sorgulanmaktadır. Çalışmamızda önce temellendirmenin zorunlu olduğuna dair gerekçeleri ele alıp değerlendirecek; ardından en azından bazı temellendirme ilişkilerinin zorunlu değil olumsal olduğunu savunanların itirazlarını, bu itirazların dayandığı argümanları ve bunlara verilen yanıtları tartışacağız. Son aşamada ise hangi yaklaşımın daha makul ve savunulabilir olduğuna ilişkin bir değerlendirme sunacağız.

[12] Selim Berker, "The Unity of Grounding", *Mind* 127, sy 507 (2018): 730-31, https://doi.org/10.1093/mind/fzw069.
[13] Kit Fine, "The Question of Realism", *Philosophers' Imprint* 1, sy 1 (2001): 21-22.
[14] Kit Fine, "Guide to Ground", içinde *Metaphysical Grounding: Understanding the Structure of Reality*, ed. Fabrice Correia ve Benjamin Schnieder (Cambridge University Press, 2012), 37.
[15] Daha fazla temellendirme örneği için bkz. Raven, *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*, 1-2.

A. Zorunluluk Tezi: Gerekçeler ve Karşı-Yanıtlar

Bu başlığın odak noktası temellendirmenin zorunluluğu olduğundan, önce zorunluluğun temellendirme bağlamında nasıl ele alındığını açıklığa kavuşturmak gerekir. Temellendirme bağlamında zorunluluk şu şekilde formüle edilebilir: Eğer x, y'yi (kısmen değil de tam olarak) temellendiriyorsa, x, y'yi modal olarak zorunlu kılar. Temellendirmenin genel olarak "metafiziksel açıklama" olarak anlaşılması nedeniyle, buradaki modalite de metafiziksel modalitedir. Dolayısıyla x, y'yi (tam olarak) temellendiriyorsa, x, y'yi metafiziksel olarak zorunlu kılar. Başka bir ifadeyle, temellendirme ilişkilerinin zorunlu olduğunu savunmak, bir olgunun başka bir olguyu temellendirdiği her durumda bu ilişkinin tüm mümkün dünyalarda değişmez biçimde geçerli olması gerektiğini söylemektir. Buna karşılık, temellendirmenin "olumsal" olabileceğini düşünenler, kimi mümkün dünyalarda aynı temellendirme ilişkilerinin bulunmayabileceğini savunurlar.[16]

Literatürde genel eğilim, temellendirme ilişkilerinin zorunlu olduğu yönündedir; bu çizgiye itiraz edenler ise genellikle "olumsalcılar" olarak anılır. Ancak olumsalcıları, zorunluluğa bütünüyle karşı çıkmakla nitelendirmek isabetli değildir. Nitekim kimi yazarlar yalnızca belirli türden temellendirme ilişkilerinin zorunlu olup olmadığını tartışırken, kimileri de bazı temellendirme örneklerinin tüm mümkün dünyalarda geçerli olmayabileceğini öne sürer. Dolayısıyla temellendirmenin zorunlu olduğunu savunanlar, tüm temellendirme örneklerinin zorunlu olduğunu iddia ederken, olumsalcılar; bütün temellendirme örneklerinin olumsal olduğu gibi bir iddiada değil, en azından bazı temellendirme örneklerinin olumsal olabileceğini ileri sürerler.[17] Bu kısa girişin ardından, temellendirme ilişkilerinin zorunlu olduğuna dair argümanları ve bunlara yöneltilen itirazları ele alabiliriz.

Temellendirme literatürünün ilk dönemlerinde temellendirmenin zorunlu olduğu fikrinin çoğu kez örtük bir varsayım olarak kabul edildiğini belirtmiştik. Bunun başlıca nedeni, temellendirme ile kastedilen ilişki türünün zaten zorunluluk ekseninde kurulduğu izlenimidir. Bu çerçevede, temellendirmenin zorunlu olduğu yönündeki ilk gerekçe, zorunluluk fikrinin daha en baştan temellendirme kavramını açıklarken kullandığımız dile gömülü olmasıdır. "A, B'yi temellendirir" derken, A'nın bulunduğu her durumda B'nin de bulunacağını kastederiz. Söz konusu ilişkinin metafiziksel bir temellendirme olduğunu varsaydığımızda, A'nın olduğu her durumda B'nin de olması zorunludur. Zira A, B'nin varlık zemini olarak düşünülür: A temel olandır, B ise ondan türeyendir; A belirleyendir, B ise belirlenendir. Bu durumda, temellendirme ilişkilerinin tarafları (*relata*) arasında metafiziksel bir tam temellendirme söz konusuysa, ilişkinin kendisinin de metafiziksel olarak zorunlu olması gerekir. Bunu basit bir örnekle somutlaştırabiliriz:

A: Kar beyazdır.

B: "Kar beyazdır" önermesi doğrudur.

Bu durumda A, B'yi temellendirir; zira B'nin doğruluğu A'nın olgusal gerçekliğinden kaynaklanır. Ayrıca, her mümkün durumda A varsa B de vardır; A'nın bulunduğu bir dünyada B'nin bulunmaması düşünülemez. Bu durum, temellendirme ilişkilerinde zorunluluk bulunduğu yönündeki kanaati güçlendirmektedir.[18]

Benzer bir çizgide, Tobias Wilsch zorunluluk iddiasının temel motivasyonunun "kavramsal"

[16] Alexander Skiles, "Necessity", içinde *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*, ed. Michael J. Raven (Routledge Taylor & Francis Group, 2020), 148-49; Tuomas E. Tahko, *An Introduction to Metametaphysics* (Cambridge University Press, 2015), 116; David Mark Kovacs, "Modality", içinde *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*, ed. Michael J. Raven (Routledge Taylor & Francis Group, 2020), 348.

[17] Kelly Trogdon, "An Introduction to Grounding", içinde *Varieties of Dependence: Ontological Dependence, Grounding, Supervenience, Response-Dependence*, ed. Benjamin Schnieder vd. (Philosophia Verlag GmbH, 2013), 109-10.

[18] Skiles, "Necessity", 150; Temellendirmenin zorunluluğu lehine bir örnek olarak dile getirilen konferans örneği için bkz. Shamik Dasgupta, "Metaphysical Rationalism", *Noûs* 50, sy 2 (2016): 393, https://doi.org/10.1111/nous.12082.

olduğunu öne sürer. Wilsch'e göre temellendirme sezgisi, "metafiziksel yeterlilik" kavramıyla birebir örtüşmektedir. Bu bağlamda temellendirenler, temellendirilen olgu için metafiziksel açıdan "yeterli koşul" teşkil eder; metafiziksel yeterlilik ise zorunluluğu gerektirir.[19] Wilsch'in bu tezini parça-bütün ilişkisi üzerinden somutlaştırabiliriz. Söz gelimi, belirli parçaların belirli bir düzen içinde bir araya gelmesi, bütünü meydana getirir. Parçaların bütünü kurmasındaki bu "yeterlilik" vasfı, parçaların aynı düzenle bulunduğu her mümkün senaryoda bütünün de zorunlu olarak bulunmasını gerektirir. Dolayısıyla parça–bütün ilişkisi, temellendirenin temellendirilen için metafiziksel olarak "yeterli" kabul edildiği noktada, ilişkinin zorunlu bir karaktere büründüğünü gösterir. Kısacası, temellendiren mevcutsa, temellendirilenin yokluğu imkânsızdır.

Zorunluluğu temellendirmenin asli bir niteliği sayan bu yaklaşım, olumsalcılar tarafından birbirleriyle bağlantılı üç temel gerekçeyle eleştirilmiştir. İlk itiraz, metafiziksel belirlenimin metafiziksel zorunluluğu mantıksal olarak gerektirmediği savına dayanır. Olumsalcılar, temellendirmenin bir tür belirlenim ilişkisi ve metafiziksel bir doğaya sahip olduğunu kabul eder; ancak bu öncüllerden hareketle ilişkinin zorunlu olduğu sonucuna varılamayacağını savunurlar. Onlara göre, bir ilişkinin ne belirlenim türünde olması ne de metafiziksel nitelik arz etmesi, tek başına zorunluluğu sağlar. Şayet bunun zorunluluğu sağladığı ileri sürülürse, yani temellendirme sırf belirlenim içerdiği ve metafiziksel olduğu için zorunlu sayılırsa, bu durum kanıtlanması gerekenin peşinen doğru kabul edilmesi (*begging the question*) anlamına gelir.[20] Dolayısıyla olumsalcılara göre, zorunluluk meselesi sadece "belirlenim" ve "metafizik" kavramlarının analiziyle çözülemez; bunun için bağımsız gerekçelere ihtiyaç vardır.

Temellendirmenin bir bakıma tanımı gereği zorunlu olduğu fikrine getirilen ikinci itiraz da benzer bir akıl yürütmeye dayanır. Bu iddiaya göre; kavramsal açıklamada başvurulan "metafiziksel olarak yeterli koşul", "belirleme" ve "sayesinde" gibi ifadeler, temellendirmenin modal doğası kadar muğlaktır. Söz gelimi, Wilsch'in temellendirenlerin temellendirilen için "metafiziksel olarak yeterli koşullar" sağladığı tezi, bu durumu somutlaştırır. Şayet "metafiziksel olarak yeterli" ifadesi doğrudan "zorunlu gerektirir" biçiminde anlaşılırsa, söz konusu tez zorunluluğu açıklamak yerine onu peşinen varsaymış olur. Buna karşılık, ifade bu manada anlaşılmıyorsa, bu kez de söz konusu yeterliliğin neden zorunluluk doğurduğuna ilişkin bağımsız bir dayanak sunulmadığından tez ikna gücünü yitirir. Dolayısıyla olumsalcılara göre, temellendirme bağlamında zorunluluk tezini savunmak için, yalnızca bu tür terminolojik ifadelere yaslanmak yeterli değildir. Temellendirme ile zorunluluk arasında daha açık bir kavramsal bağın ortaya konması gerekir. Aynı değerlendirme, "belirleme", "sayesinde" ve benzeri zorunluluk iması taşıyan diğer kavramlar için de geçerlidir.[21]

Olumsalcı kanadın bu doğrultudaki üçüncü itirazı, kavramsal içeriklerin zamanla değişebileceği veya kavramlara atfedilen temel özelliklerin yeni gelişmeler ışığında gözden geçirilebileceği düşüncesine dayanır. Örneğin "insan" kavramının uzamsal olmayı (üç boyutluluğu), "özgür eylem" ifadesinin ise "başka türlü davranabilme olanağını" içerdiği varsayılabilir. Ancak bu tür kavramsal doğruların değişmezliği ve tartışılmazlığı, felsefi açıdan oldukça şüphelidir. Benzer biçimde, temellendirme kavramı ilk bakışta zorunlu bir ilişkiyi ima etse de kavramın ontolojik doğası bu sezgisel okumayla tam olarak örtüşmeyebilir. Bu nedenle olumsalcılara göre, temellendirmenin yapısal özelliklerini daha isabetli yansıtacak, kuramsal açıdan daha rafine bir açıklamaya ihtiyaç vardır. Yalnızca "tanım gereği" doğru kabul edilen ifadelere başvurarak temellendirmenin zorunlu

[19] Tobias Wilsch, "The Nomological Account of Ground", *Philosophical Studies* 172, sy 12 (2015): 3295, https://doi.org/10.1007/s11098-015-0470-9; Skiles, "Necessity", 150.
[20] Stephan Leuenberger, "Grounding and Necessity", *Inquiry* 57, sy 2 (2014): 152-53, https://doi.org/10.1080/0020174X.2013.855654; Kelly Trogdon, "Grounding: Necessary or Contingent?", *Pacific Philosophical Quarterly* 94, sy 4 (2013): 467, https://doi.org/10.1111/papq.12009.
[21] Skiles, "Necessity", 151.

CC: BY-ND-NC

olduğunu savunmak, metodolojik olarak yetersizdir.[22]

Olumsalcı kanadın itirazlarını toparlayacak olursak; ilk olarak, temellendirmeye atfedilen bazı kavramlardan hareketle ilişkinin zorunlu olduğu sonucu çıkarılamaz. İkincisi, temellendirmeye atfettiğimiz bu kavramların kendileri de en az zorunluluk kadar muğlaktır. Bu iki noktayı pekiştiren üçüncü bir gerekçe ise mantıksal tutarlılıkla ilgilidir: Şayet söz konusu kavramların açık olduğu ve doğası gereği zorunluluğu içerdiği en baştan kabul edilirse, kanıtlanması gereken yargı, öncüllerde peşinen varsayılmış olur. Son olarak, temellendirmeyi tanımlarken kullandığımız mevcut kavramlar bugün zorunluluğu ima ediyor görünse bile, kavramsal analizlerdeki olası ilerlemeler bu durumu değiştirebilir. Yapılacak daha ince ve detaylı çalışmalar, bu kavramsal analizlerden zorunluluğa giden mantıksal geçişin hatalı olduğunu veya gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koyabilir.

Olumsalcıların itirazlarını kanaatimizce en zayıf olan son itirazdan başlayarak değerlendirecek olursak, tartışmanın seyri açısından daha isabetli olacaktır. Öncelikle belirmek gerekir ki; gelecekte kavramlarımızı yeniden gözden geçirebilme imkânımız, bugün elimizdeki en güçlü kavramsal çözümlemeyi terk etmemizi gerektirmez. Söz gelimi mantık kuralları veya bilimsel yasalar zamanla gelişip dönüşebilir. Ancak bu durum, hâlihazırda kullandığımız kuralların gerekçesiz veya geçersiz olduğu anlamına gelmez. Ayrıca temellendirme bağlamında tesis edilen kavramsal bağ hem tipik örneklerle uyumludur hem de açıklama işlevini yerine getirmektedir. Dolayısıyla ileride gündeme gelebilecek olası revizyonlar, çoğunlukla bu omurgayı geriye dönük olarak çürütmez. Ya sadece kapsamını daraltır ya da terimleri daha incelikli bir hale getirir. Bu nedenle "revize edilebilirlik", elimizdeki kavramsal argümanın bugünkü geçerliliğini ve rasyonelliğini sarsmaz.

Zorunluluğun kavramlardan türetilmesi sürecinde, sonucun öncüllerde varsayıldığı iddiası da kanaatimizce isabetli değildir. Zira zorunluluk, tanıma keyfi veya gizli bir biçimde eklemlenmemektedir; bilakis "tam temellendirme" kavramının içerdiği anlamsal kuraldan ve bağımsız bir akıl yürütmeden hareketle, ilişkinin zorunlu olması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Bahsi geçen kural şudur: "A, B'yi tam temellendirir" demek, A verildiğinde B'nin oluşması için başka hiçbir temele ihtiyaç kalmaması demektir. Dolayısıyla bir yandan "A, B'yi tam temellendirir" derken, diğer yandan "A mevcutken B'nin mevcut olmaması mümkündür" demek, bu kavramsal kuralla çelişir. Bu durumu, daha önce değinilen örnek üzerinden somutlaştırmak gerekirse; A: [Kar beyazdır] olgusu, B: ["Kar beyazdır" önermesi doğrudur] olgusu olsun. Eğer A olgusu varsa, B olgusunun gerçekleşmemesi düşünülemez; çünkü bu durum tam temellendirmenin mantığıyla tutarsızlık yaratır. Netice itibarıyla; zorunluluk burada öncülde peşinen varsayılmamakta, kabul edilen anlam kuralından analitik bir çıkarsama yoluyla ve çelişmezlik ilkesi gereği zorunlu olarak elde edilmektedir.

Temellendirmeye ilişkin bu anlamsal kuraldan hareketle, "muğlaklık" itirazını da yanıtlamak mümkündür. Bahse konu kuralı anımsayacak olursak; "A, B'yi tam temellendirir" demek, A verildiğinde B'nin oluşması için başka hiçbir temele ihtiyaç kalmaması demektir. Başka bir ifadeyle; "A, B'yi tam temellendirir" demek, A verili olduğunda B'yi reddetmek için makul hiçbir gerekçenin kalmaması demektir. Tam temellendirme, temellendirilen açısından herhangi bir açıklayıcı boşluk bırakmadığı için; ilişkiyi "belirleme", "sayesinde" ya da "metafiziksel yeterlilik" gibi ifadelerle değil, yalın ve belirgin bir kurala dayandırarak karakterize etmek mümkündür. Bu kural, kapsam dışı durumları da netleştirir: A'nın B'yi yalnızca kısmen açıkladığı durumlar, arka plan yasalarının belirleyici olduğu örnekler ve istisnai engelleyicilerin bulunduğu vakalar, tanım gereği "tam" temellendirme değildir. Nitekim "muğlak kavram" izlenimi, çoğunlukla bu kısmi örneklerin tam temellendirme ile karıştırılmasından kaynaklanır. Kural benimsendiğinde şu sonuç belirginleşir: Şayet "A, B'yi tam temellendirir" deniliyorsa, "A mümkünken B'nin olmaması mümkündür" iddiasında

[22] Skiles, "Necessity", 151.

CC: BY-ND-NC

bulunulamaz; zira bu, benimsenen anlamsal kuralla mantıksal bir çelişki yaratır. Netice itibarıyla; A varsa B'nin de bulunması gerektiği belirsiz ifadelerden değil, doğrudan bu açık kuraldan türeyen analitik bir sonuç halini alır.

Olumsalcı kanadın, "bazı kavramsal özelliklerden hareketle zorunluluğun türetilemeyeceği" yönündeki ilk itirazı da tam temellendirme için benimsediğimiz anlamsal kural ışığında geçerliliğini yitirir. Zira burada savunulan tez, rastgele bazı ifadelere dayanarak temellendirmenin zorunlu olduğunu iddia etmekten ibaret değildir; referans alınan ilişki türü, spesifik olarak tam temellendirmedir. Temellendirmenin bir belirleme biçimi olduğunu kabul etmekle birlikte, tüm belirleme ilişkilerinin zorunlu olduğu iddia edilmemektedir: Kimi belirleme türleri dolaylı ya da kısmi olabilir ve bu durumlarda zorunluluk söz konusu olmayabilir. Ancak burada kastedilen, "A, B'yi tam temellendirir" ifadesinin; A verildiğinde B için artık ek bir temele ihtiyaç kalmaması anlamına geldiği kuralıdır. Bu kural kabul edildiğinde, "A mevcutken B'nin mevcut olmaması mümkündür" varsayımı, açık bir mantıksal çelişki doğurur. Dolayısıyla zorunluluk, keyfi bir ekleme değil; tam temellendirmenin bu anlamsal kuralına eşlik eden analitik bir sonuç olarak ortaya çıkar.

Sonuç olarak, olumsalcı kanadın ileri sürdüğü itirazların, temellendirme–zorunluluk bağını özellikle de "tam temellendirme" bağlamında sarsamadığı söylenebilir. Revize edilebilirlik ihtimali, elimizdeki mevcut en güçlü kavramsal çözümlemeyi geçersiz kılmaz; teorik yapıyı yıkmaktan ziyade, en fazla kapsamı daraltıp terimleri rafine edebilir. "Sonucu öncüllerde varsayma" endişesi de yerinde değildir; çünkü zorunluluk tanıma gizlice veya keyfi biçimde eklemlenmemekte, tam temellendirmenin anlamsal kuralından (A verildiğinde B'yi reddetme imkânının kalmaması ilkesinden) ve bağımsız bir akıl yürütmeden türetilmektedir. Muğlaklık itirazı da aynı kural ışığında etkisini yitirir: Kısmi temeller, arka plan yasalarına bağımlı durumlar veya istisnai engelleyici içeren vakalar kapsam dışı bırakıldığında anlam netleşir. Böylelikle zorunluluk, temellendirmeye ilişkin belirsiz ifadelere değil, tam temellendirmenin bu açık kuralına dayanarak temellendirilir. Kısacası, benimsenen bu açık ilke hem muğlaklığı giderir hem de zorunluluğu tanıma yapay biçimde dahil etmeksizin, kavramsal tutarlılık zemininde gerekçelendirir.

Temellendirme ilişkilerinin zorunlu olması gerektiği yönündeki ikinci gerekçe, temellendirme bağlarını tekil vakalar olarak değil, kapsayıcı bir metafizik yasa altında formüle etme düşüncesine dayanır. Bu yaklaşıma göre temellendirme, olgular arası zayıf bir bağ değil, genel yasaların yönettiği yapısal bir ilişkidir. Metafizik yasalar doğası gereği zorunlu olarak geçerli olduğundan, bu yasaların kapsamına giren tekil temellendirme örnekleri de zorunlu bir nitelik kazanır. Örneğin; "Herhangi bir *x* için, eğer *x* kızıl ise *x* kırmızıdır" biçimindeki tümel önerme, belirleyen–belirlenen ilişkisini yasa formunda dile getirir. Dolayısıyla, "Kızıl olmak, kırmızı olmayı her koşulda temellendirir" türünden zorunlu bir genel kural kabul edildiğinde, bu kuralın kapsadığı "bu top kızıl ise bu top kırmızıdır" şeklindeki tekil temellendirme örneklerinin de zorunlu olduğu kabul edilmiş olur. Bu akıl yürütme biçimini tüm vakalara uygulayan *nomolojik* teorisyenler, temellendirmenin zorunlu olması gerektiğini savunurlar.[23]

Nomolojik yaklaşımın zorunluluk lehine geliştirdiği argümana yöneltilebilecek itiraz, tek başlık altında iki temel bileşenden oluşur. Esas eleştiri, düzenlilikten zorunluluğa geçişin yeterince gerekçelendirilmediği yönündedir. Bu itirazın birinci bileşeni, yasaların modal statüsüne ilişkindir: Nomolojik açıklamaların dayandığı tümel önermelerin (örneğin "Her *x* için, *x* kızıl ise *x* kırmızıdır") metafiziksel olarak zorunlu olduğunun, bağımsız bir şekilde temellendirilmesine ihtiyaç vardır. Olumsalcı itiraza göre; bir bağıntının düzenli ve genelleştirilebilir biçimde ifade edilebilmesi, onun tüm mümkün dünyalarda geçerli olduğunu kendiliğinden göstermez. İkinci bileşen ise çıkarımsal geçişi

[23] Skiles, "Necessity", 152.

hedef alır. Olumsalcılara göre; böyle bir yasa gerçekten geçerli ve zorunlu kabul edilse bile, tümdengelimsel geçerlilikten tekil olgular için metafiziksel zorunluluk sonucuna hangi ilke aracılığıyla ulaşıldığının açıklanması gerekir. Kısacası, olumsalcı perspektife göre nomolojik çerçeve; hem "yasanın zorunlu oluşunu" hem de "zorunlu yasadan tekil zorunluluğa geçişi" göstermedikçe, temellendirme–zorunluluk bağı bu yoldan yeterince gerekçelendirilmiş sayılmaz. Zorunlulukçu sonuç, ancak bu iki noktada sunulacak bağımsız dayanaklarla ikna edici hale gelebilir.[24]

Bu noktada, *nomolojik* yaklaşıma yöneltilen itirazların, düzenlilikten zorunluluğa geçişin bağımsız bir şekilde temellendirilmesini zorunlu kıldığı aşikârdır. Yasaların mümkün dünyalar arasında gerçekten zorunlu olup olmadığı ve zorunlu bir yasadan tekil temellendirmelere bu zorunluluğun hangi ilke aracılığıyla aktarıldığı gösterilmedikçe, yasa-temelli gerekçelendirme ancak sınırlı bir destek sunabilmektedir. Bu tespit, temellendirmenin zorunluluğunu savunmak adına daha derin bir zemine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda tartışma, öz kavramı ekseninde derinleştirilecektir. Burada amaçlanan; temellendirme bağının zorunlu niteliğini, dışsal genellemeler ya da yasa benzeri düzenliliklere başvurmaksızın; bizzat ilgili olguların ve bileşenlerinin özsel yapıları aracılığıyla açıklamaktır. Böylece zorunluluk iddiası, özün sağladığı daha ince taneli ve içsel bir açıklama zeminine dayandırılarak gerekçelendirilmiş olacaktır. Nitekim metafiziksel temellendirmenin zorunlu olduğu yönündeki üçüncü gerekçe, temellendirme ile öz arasındaki yapısal ilişkiye dayanır.

Özcü yaklaşıma göre; her temellendirme örneğinde, temellendirilen olgunun veya bileşenlerinin "doğası gereği ne olduğunu" belirleyen özsel bir olgu mevcuttur. Bu yaklaşım, temellendirme ile öz arasında zorunluluğu gerektiren içkin bir bağ bulunduğunu öne sürer. Nitekim birçok kuramcı, bu sistematik ilişkiyi ayrıntılı biçimde savunmuştur.[25] Kit Fine bu ilişkiyi şöyle formüle eder: "Eğer F olgusu G_1, G_2, … olgularına dayanıyorsa; o hâlde F'nin ya da bileşenlerinin doğasında, G_1, G_2, … olguları gerçekleştiğinde F'nin bu olgular tarafından temellendirileceği gerçeği yer alır."[26] Bu düşünce, Kevin Richardson'ın ortaya koyduğu "Zorunluluk–Öz" (*Necessity-Essence*) ilkesiyle pekiştirilir: "Eğer ψ'nin doğasında n'in gerçekleşmesi içeriliyorsa, o hâlde n'in gerçekleşmesi metafiziksel olarak zorunludur."[27] Benzer biçimde Donnchadh O'Conaill, "Temellendirme–Öz Bağlantısı" (*Grounding–Essence Link / GEL*) adını verdiği ilkeyle; bir [f] olgusunun bir olgular kümesi G tarafından temellendirilmesinin, ancak [f]'teki veya G'deki olguların özünde şu tür bir zorunlu bağlantının bulunması hâlinde mümkün olduğunu savunur: "G'deki tüm olgular gerçekleştiğinde [f] zorunlu olarak gerçekleşir."[28] Bu çerçevede, temellendirmeye ilişkin zorunluluk yargılarının dayanağı, temellendiren ile temellendirilen arasındaki özsel bağdır. Dolayısıyla temellendirme ilişkilerinin zorunlu oluşu, öz ile temellendirme arasındaki içkin ilişkiyi temel alan güçlü bir metafiziksel tez olarak ortaya çıkar.

Özcülüğün, temellendirme ilişkilerinin zorunlu olduğu sonucunu doğurduğu tezi, Kevin Richardson tarafından üç temel gerekçeye dayandırılarak eleştirilmiştir. İlk gerekçe, öz kavramının kapsamı ve sınırları konusunda sağlam bir uzlaşının bulunmadığı düşüncesine dayanır. Richardson'a göre, öz ilkesinin varsaydığı biçimde, temel olmayan her olguya bir öz atfetmek, birçok bilim alanındaki yerleşik bulgularla örtüşmez. Örneğin birçok düşünür; toplumsal cinsiyetler, ırklar ve sanat eserleri gibi inşa edilmiş türlerin varlığını savunmakla birlikte; bu türlerin sabit ve evrensel bir öze sahip

[24] Skiles, "Necessity", 154.
[25] Kevin Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", *Inquiry* 64, sy 4 (2021): 453, https://doi.org/10.1080/0020174X.2019.1612777; Fine, "Guide to Ground"; Trogdon, "An Introduction to Grounding"; Shamik Dasgupta, "The Possibility of Physicalism", *Journal of Philosophy* 111, sy 9 (2014): 557-92, https://doi.org/10.5840/jphil20141119/1037.
[26] Fine, "Guide to Ground", 74.
[27] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 458.
[28] Donnchadh O'Conaill, "Grounding, Physicalism and Necessity", *Inquiry* 61, sy 7 (2018): 713-30, https://doi.org/10.1080/0020174X.2017.1385524.

CC: BY-ND-NC

olmadıklarını ileri sürer. Bu durumda, ilgili olgunun varsayılan bir özü bulunmadığında, özden zorunluluğa giden mantıksal zemin de ortadan kalkmış olur.[29]

İkinci olarak, daha ılımlı yaklaşımlar, özleri bütünüyle yadsımak yerine "bireysel öz" ile "türsel öz" arasında bir ayrıma gider ve toplumsal nesneler söz konusu olduğunda çoğunlukla yalnızca bireysel özün varlığını kabul eder. Para, şirket, vatandaşlık ve evlilik gibi toplumsal varlıklar; normlara ve kurumlara dayandığı, tarihsel ve kültürel bağlamda değişkenlik gösterdiği için, bunlara tek, evrensel ve değişmez bir türsel öz atfetmek güçtür. Bireysel öz ise bir kişinin belirli bir toplumsal role (örneğin öğretmenliğe) zorunlu olarak sahip olduğunu gerektirmez; zira bu tür roller uzlaşımsal bir zemine dayandığından olumsal niteliktedir. Bu nedenle Richardson'a göre, sosyal alanda sabit bir türsel öz varsayımı zayıfladıkça, özden zorunluluğa giden mantıksal bağ da zayıflar. Dolayısıyla zorunluluğu öz üzerinden savunmak isteyen bir yaklaşım; ya sosyal türler için türsel özün varlığını ayrıca temellendirmeli ya da iddiasının kapsamını bu alanın dışında tutarak sınırlandırmalıdır.[30]

Richardson'ın özcü yaklaşıma yönelttiği eleştirilerin üçüncü ve son halkası, bir olgunun birden fazla tam temeli olabileceği gerçeğinden hareketle, özden zorunluluğa yapılan çıkarımı sorunlu görür. Richardson bu durumu değer çoğulculuğu üzerinden örneklendirir: "Egzersiz yapmak benim için iyidir" önermesi, birbirinden bağımsız iki farklı tam temel ile gerekçelendirilebilir; örneğin "egzersiz beni mutlu eder" veya "egzersiz sağlığımı iyileştirir". Bu çoğulculuk kabul edildiğinde, tekil ve özce sabit bir temelden zorunlu bir bağ türetmek imkânsızlaşır. Çünkü temellendirilen olgu aynı kalsa bile, onu temellendiren unsurlar farklı mümkün dünyalarda ya da bağlamlarda değişebilir. Richardson'a göre bu durumu, öz kavramını genişleterek çözmeye çalışmak, özün açıklayıcı gücünü zayıflatır. Birbirinden bağımsız temelleri tek bir özsel koşul altında toplamaya çalışmak ise olgular arasındaki gerçek çeşitliliği görünmez kılar. Benzer biçimde renk örneğinde de "top kırmızıdır" olgusunun kimi bağlamlarda "top kızıldır", kimi bağlamlarda ise "top kırmızı ışığı yansıtır" gibi farklı belirleyenlere dayanması mümkündür. Bu çeşitlilik; özün tekil ve zorunlu bir bağ kurduğu görüşünü doğrulamak yerine, temellendirmenin pratikte olumsal ve bağlama duyarlı biçimlerde tezahür edebildiğini gösterir.[31]

Richardson'ın eleştirilerini özetleyecek olursak; öz temelli zorunluluk tezi üç temel eksende sorunlu görülebilir. Birincisi; özellikle toplumsal ve biyolojik gibi inşa edilmiş türlerde tek, evrensel ve değişmez bir türsel özün varlığı tartışmalıdır. Dolayısıyla ilgili özün bulunmaması, zorunluluk iddiasının ontolojik zeminini de ortadan kaldırır. İkincisi; ılımlı yaklaşımlar çoğunlukla yalnızca bireysel özü kabul eder; ancak bireysel öz, bir öznenin belirli bir toplumsal role zorunlu olarak sahip olmasını gerektirmez. Üçüncüsü; bir olgunun birden fazla tam temele sahip olabilmesi, tekil ve özce sabit bir temelden zorunlu bağ türetmeyi zayıflatır. Zira temellendirilen aynı olgu, farklı bağlam ve dünyalarda farklı tam temellerle açıklanabilir. Bu üç husus bir arada değerlendirildiğinde; özden zorunluluğa giden mantıksal geçişin, ancak ek ve bağımsız dayanaklarla savunulabileceği sonucu çıkar.

Richardson'ın özcü yaklaşıma yönelttiği eleştiriler, burada benimsenen genel çerçeveden hareketle karşılanabilir. Zorunluluk iddiasının kapsamı, spesifik olarak tam ve metafiziksel temellendirme ilişkileridir. Ayrıca burada savunulan zorunluluk koşullu bir yapıdadır: Şayet A, B'yi tam olarak temellendiriyorsa, A verildiğinde B'nin varlığı için başka hiçbir temele ihtiyaç duyulmaz. Dolayısıyla A verili iken B'nin reddedilmesi, mantıksal açıdan tutarsızlık yaratır. Buradan hareketle; A ile B arasındaki bağın, tüm mümkün dünyalarda geçerli olduğu sonucu türetilir. Bu sonuç, temellendiren ile temellendirilen arasındaki özsel bağa dayanır ve bilhassa doğru kılma, belirleyen–belirlenen ve parça–bütün gibi kurucu ilişkilerde somutlaşır.

[29] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 459-60.
[30] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 460.
[31] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 460.

CC: BY-ND-NC

Richardson'ın ilk itirazı; özellikle toplumsal ve bazı biyolojik türlerde tek, evrensel ve değişmez bir türsel özün bulunmadığı yönündedir. Dolayısıyla ilgili özün yokluğunda, özden zorunluluğa giden bağlantının da dayanaktan yoksun kalacağı öne sürülür. Ancak burada savunulan tez, her alanda türsel bir öz varsaymak durumunda değildir. Dayanılan öz kavramı, çoğunlukla olgu ve nitelik düzeyindedir. Örneğin "kızıl olmanın", "kırmızı olmanın" belirleyeni olması, söz konusu niteliklerin özsel içeriğine ilişkindir. Benzer şekilde, doğru kılma örneğinde olgu ile önermenin doğruluğu arasındaki bağ da özseldir. Dolayısıyla savunulan koşullu zorunluluk, sabit türsel özlerin tartışmalı olduğu sosyal alanlara yayılmak zorunda değildir. Tez, öz kavramının makul ve geçerli olduğu asli alanlarla (paradigmatik örneklerle) sınırlandırılarak tutarlı biçimde korunabilir.

İkinci itiraz, bizzat dayandığı ayrım kabul edilerek de yanıtlanabilir. Bilindiği üzere bireysel öz, tikel bir varlığı "o" varlık yapan özellikleri açıklarken; türsel öz, bir türü o tür yapan niteliklere ilişkindir. Toplumsal alanda genellikle yalnızca bireysel özü tanıyan "ılımlı görüş", buradan hareketle bir kişinin belirli bir türe veya role zorunlu olarak bağlı olamayacağını savunur. Ancak burada savunduğumuz tez, kişiden role giden mutlak ve doğrudan bir zorunluluk iddiası taşımaz. Aksine, buradaki zorunluluk sonucun (B) kendi başına zorunlu olmasında değil; temel (A) ile sonuç (B) arasındaki özsel bağda yatar. Dolayısıyla bireysel ve türsel öz ayrımı, temellendiren ile temellendirilen arasındaki bu koşullu zorunluluğu geçersiz kılmaz. Nitekim belirleyen–belirlenen, parça–bütün veya doğru-kılma ilişkilerinde olduğu gibi; A verildiğinde B'nin zorunlu olarak takip etmesi, tam da bu özsel bağın bir sonucudur.

Richardson'ın son itirazına göre; aynı olgunun birden fazla tam temele sahip olabilmesi, tek bir özsel bağdan zorunluluk türetmeyi güçleştirir; zira farklı mümkün dünyalarda farklı temeller devreye girebilir. Ancak alternatif tam temellerin varlığı, her bir temel ile temellendirilen arasındaki zorunluluğu ortadan kaldırmaz. Söz gelimi Γ_1, B'yi tam temellendiriyorsa; Γ_1 verili olduğunda B'yi reddetmek tutarsızdır. Aynı mantık Γ_2 için de geçerlidir. Dolayısıyla zorunluluk zayıflamaz; aksine her bir tam temel, kendi başına $\Box(\Gamma \rightarrow B)$[32] türünden güçlü bir bağ üretir. Dahası, pek çok durumda gözlemlenen bu çokluk, üst düzey bir kurucu yapı ile açıklanır. Özsel bağ, tekil somut örneklere değil, bu genel yapıya veya örüntüye aittir. Örneğin "Top kırmızıdır" olgusu; kimi zaman "top kızıldır", kimi zaman ise "top bordodur" olgusuyla temellendirilebilir. Bunların hepsi, "tikel bir kırmızı tonuna sahip olma" yapısının farklı tezahürleridir. Özsel bağ bu ortak yapıya ait olduğundan; hangi kırmızı tonu (belirleyen) gerçekleşirse gerçekleşsin, "top kırmızıdır" sonucu koşullu olarak zorunlu hale gelir.

Zorunluluk tezini destekleyen dördüncü temel gerekçe, temellendirme ile açıklama arasındaki yapısal irtibata dayanır. Literatürde geniş kabul gören "açıklama ilkesi" uyarınca, bir olgu başka olgular tarafından bütünüyle temellendirildiğinde, bu temellendiriciler aynı zamanda söz konusu olguyu tam olarak açıklar.[33] Tam metafiziksel açıklamanın ayırt edici vasfı, açıklayan olgular ile açıklanan olgu arasında herhangi bir "açıklayıcı boşluk" (*explanatory gap*) bırakmamasıdır. Bu nedenle, açıklayıcı olguların verili olduğu her durumda, açıklanan olgunun reddedilmesi kavramsal açıdan tutarsızdır. Başka bir deyişle, tam metafiziksel açıklama $\Box(A \rightarrow B)$ türünden koşullu bir zorunluluk üretir. Temellendirmenin tam açıklama ile bu denli iç içe olduğu kabul edildiğinde, aynı sonucun temellendirme için de geçerli olması gerekir: Şayet bir olgu belirli temeller tarafından bütünüyle temellendiriliyorsa, bu temellerin bulunduğu her mümkün durumda söz konusu olgu da elde edilir. Böylece temellendirmenin "en güçlü metafiziksel açıklama" olarak konumlandırılması, ilişkinin

[32] Bu gösterimde yer alan "□" (kutu) sembolü, modal mantıkta "zorunluluk" operatörünü; "→" sembolü ise koşullu gerektirmeyi (ise) ifade eder. Formül bütünüyle; "Γ (temel) gerçekleştiğinde B (sonuç) durumunun gerçekleşmesinin zorunlu olduğu" veya "Her mümkün dünyada eğer Γ varsa B de vardır" şeklinde okunur.

[33] Skiles, "Necessity", 152-53.

zorunlu karakterini destekleyen güçlü bir argümana dönüşür.[34]

Olumsalcılara göre, "tam açıklama"dan "zorunluluğa" geçişi sağlayan mantıksal zemin yeterince gerekçelendirilmemiştir. Bu görüşe göre, bir olgunun tam olarak açıklanması, onun zorunlu olduğu sonucunu beraberinde getirmez. Özellikle nedensel bağlamlarda; bir sonucun tam nedeni verilmiş olsa bile, bu neden-sonuç bağı tüm mümkün dünyalarda geçerli bir metafiziksel gerektirme oluşturmaz. Örneğin korozyon, dengesiz yük dağılımı ve bakım eksikliği; bir köprünün çöküşünü eksiksiz biçimde açıklayabilir. Ancak aynı nedenlerin bulunduğu her mümkün dünyada çöküşün zorunlu olduğunu söylemek doğru değildir. Zira farklı mühendislik takviyelerinin veya dışsal engelleyicilerin devreye girdiği senaryolar mantıksal olarak mümkündür. Dolayısıyla olumsalcılara göre bu tür vakalar; açıklamanın tatmin edici olması ile ilişkinin zorunlu olması arasında bir mantıksal boşluk bulunduğunu ve "tam açıklama"dan "zorunluluğa" yapılan doğrudan çıkarımın sorunlu olduğunu ortaya koyar.

Olumsalcılar, Fine'ın "tam metafiziksel açıklama"yı, açıklananın ne aracılığıyla ortaya çıktığına dair mümkün olan "en sıkı açıklama"[35] biçiminde tanımlamasının dahi sorunu çözmediğini iddia ederler. Zira "en sıkı" olma vasfını zımnen "zorunlu kılan" şeklinde yorumlamak döngüseldir; "tam metafiziksel açıklama" kavramı ise tamlığın neden zorunluluk gerektirdiğini ayrıca gerekçelendirmediği sürece açıklayıcı değildir. Benzer biçimde, "en sıkı açıklama ile açıklanan arasında hiçbir açıklayıcı boşluk yoktur" öncülünden zorunluluk sonucu çıkarılacaksa; "boşluk olmaması"nın, "zorunlu gerektirme" ile eşdeğer olup olmadığı açıkça gösterilmelidir. Aksi takdirde bu akıl yürütme ya döngüsel bir tanıma dayanır ya da temellendirilmemiş bir varsayım olarak kalır.[36] Sonuç olarak olumsalcılara göre, tam açıklamadan zorunluluğa geçişin ikna edici olabilmesi iki koşulun aydınlatılmasına bağlıdır: İlki, nedensel karşı-örneklerin (tam olmalarına rağmen) neden aynı zorunluluğu doğurmadığı; ikincisi ise "boşluk bırakmama" ilkesinden "zorunlu gerektirmeye" hangi bağımsız ilke aracılığıyla ulaşıldığıdır.

Olumsalcıların "tam açıklamanın zorunluluk doğurmadığı" yönündeki iddiası, nedensel açıklama örneklerinden hareketle genelleştirildiğinde, türdeş olmayan alanlar arasında kavramsal bir kargaşaya yol açmaktadır. Burada savunulan zeminde esas olan tam metafiziksel açıklamadır ve bu açıklama türü, nedensel açıklamadan nitelikçe ayrışır. Nedensel açıklamalar; zamansal bağlama, arka plan koşullarına ve engelleyicilere duyarlıdır; bu nedenle çoğu kez olumsal karakterdedir. Buna karşılık tam metafiziksel açıklama, kurucu bir ilişkiye dayanır ve açıklayıcı küme verildiğinde, açıklananı reddetmek için geriye bağımsız ve makul bir gerekçe bırakmaz. Dolayısıyla nedensel alandaki olumsallık bulgularını; türce farklı ve daha sıkı bir yapıya sahip olan metafiziksel açıklama alanına teşmil etmek, metodolojik açıdan temelsiz bir genellemedir. Ayrıca; tam açıklamanın zorunlulukla tanımlanmasının döngüselliğe yol açtığı ve "en sıkı açıklama" ifadesinin muğlak olduğu yönündeki itirazlar, daha önce sunduğumuz yanıtlarla paralel bir zeminde karşılanabilir. Bu sebeple, söz konusu karşı argümanların burada yinelenmesine gerek görülmemiştir.

Temellendirme literatüründe temellendirme ilişkilerinin zorunlu olması gerektiği yönünde dile getirilen dört temel gerekçeyi ve bu gerekçelere yönelik itirazlarla olası yanıtları incelemeye çalıştık. Şimdi ise Richardson'ın aslında bir açıdan bu gerekçeleri bütüncül bir şekilde ifade eden argümanını ele alabiliriz. Bu bağlamda zorunluluk lehine ileri sürülebilecek son argüman, Richardson'ın spesifik bir temellendirme türüne has kıldığı yaklaşımdır. Richardson, temellendirme pratiğinde iki farklı ilişki türü tanımlar: Bir olgunun ne olduğuna ilişkin tanımsal içeriği ortaya koyan "ne-temellendirmesi" (*what-grounding*) ve bir olgunun neden gerçekleştiğini, yani açıklayıcı gerekçesini belirleyen "neden-

[34] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 456-57.
[35] Fine, "Guide to Ground", 39.
[36] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 457-58.

temellendirmesi" (*why-grounding*). Bu çoğulcu çerçevede Richardson, zorunlu bağlantının özellikle "ne-temellendirme" için karakteristik olduğunu savunur; başka deyişle, zorunluluk iddiasını tüm temellendirme türlerine genellemektense, onu ne-temellendirmeye özgü bir nitelik olarak konumlandırır.[37]

Richardson'a göre, metafiziksel temellendirmenin zorunlu olduğuna yönelik savunuyu, "ne-olduğu açıklamaları" (*what-is explanations*) ekseninde sistematikleştirmek mümkündür. Bu doğrultuda örnek vermek gerekirse; Richardson bazı metafiziksel açıklamaların, doğrudan "bir şeyin ne olduğu" sorusuna yanıt verdiğini belirtir. "Su nedir?" sorusuna "H_2O'dan oluşan şeydir" yanıtının verilmesi ya da "doğru eylem nedir?" sorusunun "mutluluğu maksimize eden eylemdir" şeklinde cevaplanması buna örnektir. Bu tür yanıtlar, yalnızca bir terimin semantik anlamını ifade etmekten ibaret değildir. Belirli bir olgunun hangi koşul altında ve yalnızca o koşul gerçekleştiğinde ortaya çıktığını belirler. Başka bir ifadeyle söz konusu olgunun "ne-olduğu", o kurucu koşulun gerçekleşmesiyle özdeştir. Bu nedenle "ne-olduğu" açıklamaları, olgu ile onu kuran koşul arasında hem zorunlu hem de yeterli bir bağ tesis eder: Koşul mevcutsa olgu vardır; koşul yoksa olgu da yoktur. Su örneğinde olduğu gibi; H_2O yapısının mevcudiyeti suyun varlığını, yokluğu ise suyun yokluğunu zorunlu kılar.[38]

Richardson'ın önerdiği teorik çerçeve, birbirini tamamlayan üç temel varsayıma dayanır. Birincisi; "ne-olduğu" açıklamaları doğası gereği tamdır ve açıklanan olgunun mahiyetine dair herhangi bir açıklayıcı boşluk bırakmaz. İkincisi; metafiziksel açıklama nesneldir, bir olgunun ne aracılığıyla elde edildiğini, yani onu kuran koşulu bildirir. Üçüncüsü; öz ile zorunluluk arasındaki yapısal bağ kabul edilir: Buna göre, bir olgunun doğasında (özünde) yer alan herhangi bir koşul, metafiziksel olarak zorunlu olmak durumundadır. Bu üç öncül ışığında; bir olgunun belirli bir koşulda temellenmesi, yalnızca o koşulla açıklanmasını değil, aynı zamanda olgu ile koşul arasında tanımsal bir özdeşlik kurulmasını ifade eder. Buna göre koşul, olgu için hem zorunlu hem de yeterlidir. Buradan hareketle, olgu ile onu kuran koşul arasında zorunlu bir eşdeğerlik bulunduğu sonucu türetilir.[39]

Richardson'a göre, bu yaklaşımın temellendirmenin zorunluluğu lehindeki gücü birkaç noktada belirginleşir. İlk olarak; yalnızca "temellendirme zorunludur" savını yinelemekle yetinmez, onu güçlü teorik gerekçelere dayandırır. Buna göre zorunluluk, "ne-olduğu" açıklamasının tanımsal yapısından türetilir. Zorunluluğun kaynağı, açıklamanın "en sıkı" biçimde kurulmasıdır. Zira tanım, açıklanan olgu ile açıklayıcı koşul arasında hiçbir açıklayıcı boşluk bırakmaz ve iki yönlü bir bağlılık gerektirir. İkinci olarak; öz ile temellendirme arasındaki yerleşik bağı doğal bir biçimde kuşatır. Bir olgunun ne-olduğu, onun özsel doğasına ilişkindir; "ne-temellendirmesi" bu boyutu doğrudan görünür kılar ve zorunluluğun özsel temelini gerekçelendirir. Üçüncü olarak; tam açıklama argümanını retorik bir ifade olmaktan çıkarır. Tam tanımlayıcı açıklama sunulduğunda, zorunluluk yalnızca bir sonuç değil, mantıksal bir gerekliliktir. Zira tanımın işlevi, zorunlu ve yeterli koşulları sağlamaktır. Dördüncü olarak; yöntem açısından tutumlu bir yapıdadır. İndirgeme, özdeşlik, metafiziksel analitiklik ve gerçek tanım başlıkları altında kullanılan araçlarla uyumludur; yeni ve spekülatif bir öncül gerektirmez. Son olarak; fizikalizm gibi tartışmalı örneklerde, zorunlulukçu temellendirme iddialarını daha anlaşılır ve savunulabilir kılar.[40]

Richardson'ın tanım, öz ve açıklama ekseninde kurduğu zorunluluk tezi teorik açıdan güçlü görünse de bu yaklaşım da belirli eleştirilere açıktır. Nitekim olası itirazların bir kısmını yazarın kendisi de gündeme getirir. Yaklaşımın; "Su nedir?" sorusuna "H_2O olan şeydir" yanıtında görüldüğü

[37] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 453.
[38] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 465.
[39] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 466-67.
[40] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 467-68.

CC: BY-ND-NC

üzere, ilk bakışta özdeşliği andıran bir yönü vardır. Ancak özdeşlik ile temellendirme birebir örtüşmez. Literatürde sıkça belirtildiği üzere; "Sabah yıldızı, Akşam yıldızıdır" türünden sıradan özdeşlik iddiaları, tek başına bir açıklama sunmaz. Oysa temellendirme iddialarının asli vasfı, tam ve açıklayıcı bir bağ ortaya koymaktır. Bu nedenle temellendirmeyi özdeşliğe indirgemek; özdeşliğin sağladığı sıkı zorunluluğu taşımaya imkân verse bile, temellendirmenin açıklayıcı niteliğini zedeleyebilir. Bu durum, karşılanması mümkün olmayan teorik bir bedeldir ve bizzat temellendirmenin kendisinden vazgeçmek anlamına gelir. Ayrıca iki ilişki biçimi yapısal olarak da keskin biçimde ayrışır: Temellendirme asimetriktir; temellendiren, temellendirilenin zemini olur ve ontolojik öncelik taşır, tersi geçerli değildir. Özdeşlik ise simetriktir; bağ her iki yönde de geçerlidir. Bu biçimsel ayrım da temellendirme ile özdeşlik ilişkisinin birbirine indirgenemeyeceğini açıkça ortaya koyar.[41]

Richardson'a göre; şayet "ne-temellendirmesi" bir tür özdeşlik olarak kabul edilirse, standart özdeşliğin başta simetri olmak üzere tüm özelliklerini taşıması gerektiği itirazı gündeme gelebilir. Ancak burada söz konusu olan, standart özdeşlik değil; öz ve kurucu içerik üzerinden tesis edilen "genelleştirilmiş özdeşlik" (*generalized identity*) türünde bir bağdır. Söz konusu bağ doğası gereği açıklayıcıdır ve temellendirmenin asimetrik yapısıyla bir çatışma yaratmaz. Dolayısıyla Richardson'ın iddiasına göre; "genelleştirilmiş özdeşlik" ya standart özdeşlikten kategorik olarak farklı bir ilişkidir ve bu nedenle simetri gibi biçimsel özellikleri barındırması gerekmez; ya da buradaki "özdeşlik" ifadesi yalnızca analojik bir adlandırmadır. Netice itibarıyla, Richardson açısından her iki senaryoda da temellendirmenin açıklayıcı vasfı ve asimetrisi muhafaza edilir; böylece temellendirme ile özdeşlik arasındaki teorik gerilim ortadan kalkar.[42]

Richardson, bu açıklama ile meselenin çözüldüğünü iddia etse de kanaatimizce bazı güçlükler hâlâ devam etmektedir. Yazar, temellendirme ile özdeşlik arasındaki gerilimi azaltmak adına "genelleştirilmiş özdeşlik" kavramına başvurmakta; ancak bu kavramın içeriğini ve sınırlarını net bir şekilde ortaya koymamaktadır. Esasen, temellendirmeyi özdeşliğe yaklaştırmanın temel motivasyonu, özdeşlik ilişkilerindeki sıkı zorunluluğu temellendirmeye aktarmaktır. Fakat standart özdeşlik ile temellendirme arasındaki ilişki (yukarıda değinilen simetri vb. gerekçelerle) zayıflatıldığında; buna paralel olarak özdeşlikten temellendirmeye aktarılan zorunluluk fikri de zemin kaybeder. Her ne kadar yazar, "genelleştirilmiş özdeşlik" manevrasıyla hem özdeşlik eleştirilerinden kaçınmayı hem de zorunluluğu korumayı amaçlasa da bu dengenin sağlanabilmesi için daha kapsamlı analizlere ve daha güçlü dayanaklara ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz.

Richardson'ın da işaret ettiği ikinci olası eleştiriye göre; "ne-temellendirmesi" eksenli yaklaşım, zorunluluğu ilişkinin her iki tarafına da teşmil etme riski taşır. Bu senaryoda; yalnızca temellendirenin varlığı temellendirilenin varlığını zorunlu kılmaz, aynı zamanda temellendirilenin varlığı da temellendireni gerektirir. Oysa zorunlulukçu çizgideki yerleşik kabul, temellendirme bağının modal açıdan esasen asimetrik (tek yönlü) olduğudur: İlişki, katı bir hiyerarşiyle temellendirenden temellendirilene doğru işler. Bu nedenle söz konusu çerçeve; temellendirmenin açıklayıcı asimetrisini zayıflattığı ve ilişkiyi iki yönlü (karşılıklı) bir zorunluluk haline getirdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir.[43]

Richardson'a göre, "ne-temellendirmesi" eksenli anlayış, zorunluluğu iki yöne teşmil etmez; koşullu olarak yalnızca aşağıdan yukarıya doğru bir zorunluluk tesis eder. Buna göre, bir olgunun "ne-olduğu" kurucu koşullarıyla birlikte sunulduğunda, olguyu reddetmek kavramsal açıdan tutarsız hâle gelir. Richardson'ın bu iddiası, bir karar alma süreci üzerinden somutlaştırılabilir: Söz gelimi, herhangi bir kurulda yeter sayı, oy çokluğu ve veto yokluğu koşulları bir araya geldiğinde, "karar kabul

[41] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 468.
[42] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 468.
[43] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 468-69.

CC: BY-ND-NC

edilmiştir" sonucunun reddedilmesi imkânsızdır. Ancak ters yönde; kararın kabul edilmiş olmasından, belirli bir üye dizilişinin, spesifik bir oy kombinasyonunun ya da tikel bir usul adımının gerçekleştiği zorunlu olarak türetilemez. Dolayısıyla aşağıdan yukarıya gerekçelendirme (kurucu yapı verildiğinde olgu) zorunlu bir bağ doğururken; yukarıdan aşağıya (olgu verildiğinde tekil kurucu yapı) aynı güçte bir zorunluluk içermez. Bu durumda elde edilebilecek en güçlü sonuç; olgu varsa onu karşılayan herhangi bir kurucu yapının var olduğudur. Bu ayrım, temellendirmenin açıklayıcı asimetrisini korur ve ilişkinin iki yönlü (karşılıklı) bir zorunlu bağıntıya dönüşmesini engeller.[44]

Kuşkusuz Richardson'ın savunduğu tez, burada savunulan tam ve metafiziksel temellendirme ilişkilerinin zorunlu olması gerektiği yönündeki görüşle paralellik arz etmektedir. Onun "ne-temellendirmesi" üzerinden temellendirmeye atfettiği zorunluluk niteliği, bu çalışmada tam metafiziksel temellendirme ilişkilerine has kılınmaktadır. İkinci önemli benzerlik noktası ise zorunluluk tezini benimseyen birçok düşünürün de işaret ettiği öz meselesidir. Zira "Temellendiren, temellendirileni ne aracılığıyla zorunlu kılar?" sorusuna, öz kavramı doğal bir yanıt teşkil etmektedir. Ayrıca zorunluluğun spesifik olarak metafiziksel temellendirme ilişkilerine has kılınmasının temel gerekçelerinden biri de öz meselesiyle ilgili yapısal sorunlardır. Olumsalcı kanadın öz üzerinden yöneltebileceği bazı eleştirilere daha önce değinilmişti: Bilhassa her olguda veya her varlık türünde bir öz aramanın mümkün olmadığı veya bunun oldukça güç olduğu aşikârdır. Bu nedenle, zorunluluk tartışmasını sorunlu bir genel öz ontolojisine yaslamak yerine; doğrudan metafiziksel temellendirme ilişkilerinin iç yapısına odaklanmanın metodolojik açıdan daha isabetli olduğunu düşünmekteyiz.

Bu aşamaya kadar; temellendirme ilişkilerinin zorunlu karakterde olduğuna ilişkin temel savunuları, bu savunmalara yöneltilen itirazları ve bunlara verilebilecek olası yanıtları ele aldık. Bu çerçevede; *nomolojik* yaklaşımları, metafiziksel yeterlilik ilkesine dayanan kavramsal analizi, özcü perspektifi, açıklama eksenli gerekçelendirmeyi ve son olarak Richardson'ın zorunluluğu yalnızca "ne-temellendirmesine" has kıldığı ayrımcı tezi inceledik. Yaptığımız bu değerlendirme; zorunluluk lehine olan sezgilerin hem teorik gücünü hem de sınırlarını ortaya koymakla birlikte, tartışmanın tek boyutlu olmadığını ve çok katmanlı bir yapı arz ettiğini de bizlere göstermektedir.

Takip eden bölümde, bakış açısını tersine çevirerek olumsallık lehindeki argümanları ele alacağız. Bu kapsamda, şu üç temel hedefi sistematik bir çerçevede gerçekleştirmeyi amaçlıyoruz:

1. Temellendirmenin bazı örneklerde zorunlu olmayıp; bağlama, kurumsal pratiklere ya da alternatif tam temellere (temellerin çokluğuna) duyarlı olabileceğini savunan yaklaşımların temel gerekçelerini sunmak.
2. Olumsalcı yaklaşımın bu argümanlarına, zorunluluk yanlısı cephenin nasıl yanıt verdiğini ve karşı tarafa ne tür eleştiriler yönelttiğini ortaya koymak.
3. Her iki tarafın da başvurduğu kavramsal araçların (örneğin tam açıklama, öz ve yasa gibi unsurların) taraflarca nasıl farklı modal sonuçlara dönüştürüldüğünü göstermek.

Bu doğrultuda, "Olumsallık Tezi: Gerekçeler ve Karşı-Yanıtlar" başlığı altında; önce olumsalcı gerekçeleri sistemleştirecek, ardından zorunlulukçu kanattan gelebilecek güçlü itiraz ve yanıt imkânlarını tartışacak, son aşamada ise konuya ilişkin nihai değerlendirmemizi sunacağız.

B. Olumsallık Tezi: Gerekçeler ve Karşı-Yanıtlar

Olumsallık lehindeki ilk argüman, temellendirme ilişkilerinde zorunlu bağlantıların varsayılmasına yönelik genel bir felsefi çekinceye dayanır. Zorunlulukçu yaklaşım, temellendiren ile temellendirilen arasında her mümkün dünyada geçerli ve kaçınılmaz bir bağ öngörür. Ne var ki doğada bu türden "zorunlu bağlantılar" fikri, nedensel zorunluluklara karşı duyulan o klasik kuşkuyu andıran

[44] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 469.

CC: BY-ND-NC

bir tedirginlik yaratır. Naomi Thompson'a göre temellendirmenin zorunlu gerektirme olarak görülmesi, temellendirme ilişkilerini "tekinsiz/ürkütücü" (*spooky*) kılar. Dolayısıyla, bu gizemli bağlara duyulan kuşku, temellendirmenin zorunlu olduğu iddiasına mesafeli yaklaşmak için meşru bir gerekçe sunar.[45]

Olumsalcı bakış, bu sezgiyi yöntemsel bir ilkeye dönüştürür. Onlara göre temellendirmeyi; zorunlu gerektirme yerine olgusal düzenliliklere, bağlam koşullarına ve engelleyici yokluğu[46] şartına duyarlı bir ilişki olarak kurgulamak daha tutumludur. Bu tür bir yorum, ek modal yükler üstlenmeden açıklama üretir, aykırı durumları karşılamada daha esnektir ve kanıtlama yükünü doğru yere taşır: Zorunluluk iddiası yalnızca açıklama sezgilerine değil, bağımsız ve güçlü köprü ilkelerine dayanmalıdır. Bu çerçevede olumsallık lehindeki ilk sav; zorunlu bağlantıların ağır bir metafiziksel yük getirdiği ve açıklayıcı belirgin bir katkı sunulmadıkça, bu yükün rasyonel olarak üstlenilmemesi gerektiği iddiasıdır.

Olumsalcıların bu yaklaşımı, temellendirme ilişkilerinin zorunluluğunu savunanlar tarafından eleştirilmiştir. Zorunluluk yanlıları, olumsallık lehindeki temel motivasyonları hedef alarak temellendirmenin zorunlu olduğunu destekleyen dört itiraz öne sürmüşlerdir.

1. **Zorunlu bağlantı şüpheciliğinin zayıflayan zemini:** Olumsalcı okuma, sıklıkla "doğada zorunlu bağlantılar yoktur" varsayımına dayanır. Oysa son yıllarda bu varsayımın teorik dayanakları, kapsamlı eleştirilerle sarsılmıştır.[47] İlgili literatür, zorunlu bağlantıya yönelen genelleyici şüpheciliğin yöntemsel açıdan güvenilmez olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, gerekçelendirilmemiş bir kısıtlama üzerinden temellendirme ilişkisine olumsal bir yapı dayatmak rasyonel görünmemektedir.
2. **Paradigma örneklerinde zorunluluk sezgisi:** Bazı temellendirme vakalarında zorunlu bağ neredeyse kaçınılmaz görünür. Klasik "belirleyen" (*determinate*) ile "belirlenen" (*determinable*) ilişkisi bu bakımdan iyi bir örnektir. Bir topun kızıl (*scarlet*) olduğu gerçeği verili iken, onun aynı zamanda kırmızı (*red*) olduğu gerçeğini reddetmek sezgisel açıdan makul değildir. Bu tür örnekleri dışlamak, olumsallık lehine olan savı sürdürebilmek adına sezgisel eşiği gereksiz biçimde yükseltmekte ve görüşü aşırı olumsalcılığa itmektedir. Olumsalcı yaklaşım bu vakalarda dahi zorunlu gerektirmeyi kabul etmezse, temellendirmenin açıklayıcı rolünü zayıflatma riskiyle karşı karşıya kalır.[48]
3. **Tözsel açıklamalar, zorunluluğun gizemli bir olgu olmadığını ortaya koyar:** Temellendirmenin zorunlu ya da en azından modal bakımdan ayrıcalıklı bir ilişki olduğu iddiası, salt sezgiye havale edilmek zorunda değildir. Ghislain Guigon[49] ve Wilsch[50] gibi düşünürlerin çalışmaları, temellendirmeyi yasa, öz ya da yapı kavramları ekseninde tözsel olarak karakterize etmekte ve hangi sınırlar içinde zorunlu bağlantı beklenebileceğine dair kuramsal çerçeveler sunmaktadır. Bu çerçeveler ışığında, zorunluluğun "mistik bir artı

[45] Skiles, "Necessity", 155; Naomi Thompson, "Irrealism About Grounding", *Royal Institute of Philosophy Supplement* 82 (2018): 32-33, https://doi.org/10.1017/S1358246118000206.
[46] "Engelleyici yokluğu" (*absence of blockers / no-blocker condition***)**, bir olgunun ortaya çıkması için temel nedenlerin hazır olmasının yanı sıra, onları boşa çıkaracak ya da etkisizleştirecek hiçbir engelin bulunmaması koşulunu ifade eder. Yani açıklama yalnızca olumlu koşullara değil, negatif koşulun sağlanmasına da bağlıdır.
[47] Detaylı bilgi için bkz. Bruno Whittle, "There Are Brute Necessities", *The Philosophical Quarterly (1950-)* 60, sy 238 (2010): 149-59, https://doi.org/10.nn/j.1467-9213.2009.595.x; Jessica Wilson, "What Is Hume's Dictum, and Why Believe It?", *Philosophy and Phenomenological Research* 80, sy 3 (2010): 595-637.
[48] Skiles, "Necessity", 155.
[49] Ghislain Guigon, "Truths qua Grounds", *Philosophy and Phenomenological Research* 97, sy 1 (2018): 99-125, https://doi.org/10.1111/phpr.12372.
[50] Wilsch, "The Nomological Account of Ground".

modalite" talep ettiği yönündeki itiraz inandırıcılığını yitirmektedir.[51]

4. **Hume'cu yasağın kapsamı ve olguların bileşen yapısı:** Klasik sunumlarda "Hume'cu zorunlu bağlantı yoktur" ilkesi, yalnızca ortak hiçbir bileşeni bulunmayan "ayrık varlıklar" arasındaki bağlara yöneltilir. Dolayısıyla bileşen örtüşmesi içeren durumlar bu yasağın kapsamı dışında tutulur. Oysa temellendirme örneklerinin önemli bir kısmı, Russellcı bir olgu anlayışı (yani olguların nesne ve nitelik gibi bileşenlere kurucu olarak sahip olduğu görüş) benimsendiğinde, doğal biçimde bileşen örtüşmesi sergiler. Örneğin "top kızıldır" ve "top kırmızıdır" olguları, aynı nesneyi (topu) ve birbiriyle ilişkili renk özelliklerini ortak bileşen olarak barındırır. Bileşen örtüşmesinin bu denli yaygın olduğu bir tabloda, temellendirmenin Hume'cu yasağı ihlal ettiği iddiası isabetsizdir. Burada sorulması gereken asıl soru, bu örtüşmenin hangi koşullarda modal bir bağ doğurduğudur.[52]

Sonuç olarak bu dört noktanın bir bütün halinde değerlendirilmesi, olumsallık lehine geliştirilen şüpheciliğin temel dayanaklarını zayıflatmaktadır. Paradigmatik temellendirme vakalarında zorunlu bağlantıya dair güçlü sezgiler korunmakta, tözsel kuramlar modal bağlılığı gerekçelendirebilmekte ve Hume'cu yasağın kapsamı temellendirme pratiğini bütünüyle dışlayacak denli geniş görünmemektedir. Bu tablo ışığında, olumsalcı okuma ancak sınırlı ve vakaya duyarlı bir strateji olarak makul görülebilir. Buna karşılık temellendirmenin en azından bazı türlerinde (örneğin belirleyen ile belirlenen ilişkilerinde) zorunlu gerektirme beklentisinin hem sezgisel hem de kuramsal açıdan ciddi dayanaklara sahip olduğu söylenebilir.

Olumsallık lehine öne sürülebilecek bir diğer argüman, Leuenberger'in olumsalcı yaklaşıma temel teşkil etmek üzere sunduğu bir tespite dayanmaktadır. Leuenberger'e göre nedensellik tartışmalarının tarihi, olumsalcılar için önemli bir metodolojik ders barındırır. Geleneksel olarak nedensellik, neden ile sonuç arasında zorunlu bir bağ bulunduğu varsayımıyla tanımlanmış; ancak bu içerim tezi günümüzde büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Dahası, zorunluluk iddiası terk edildikten sonra dahi nedensellik üzerine son derece anlamlı ve verimli kuramlar geliştirilebilmiştir. Temellendirme de açıklayıcı bir ilişki olduğuna göre, zorunlu bağlantıyı onun kurucu bir niteliği saymak için yeterli bir tarihsel veya teorik zorunluluk bulunmamaktadır. Bilakis nedensellik örneği, açıklayıcı nitelikteki ilişkilerde zorunluluğu peşinen varsaymanın riskli olduğuna işaret eder. Bu nedenle, temellendirmenin olumsal olabileceğini kabul ederken açıklayıcı gücünü koruyan bir kuram geliştirmek metodolojik açıdan mümkündür.[53]

Leuenberger'in olumsalcıları motive etmek amacıyla ileri sürdüğü görüşlerden hareketle kurgulanan bu argümanın, birçok bakımdan zayıf olduğu söylenebilir. Zorunluluk lehine önceki bölümlerde sunduğumuz bazı savlar, aslında burada da doğrudan yanıt niteliğinde yeniden formüle edilebilir. Ancak tekrara düşmekten kaçınmak adına, söz konusu iddiaya yalnızca birkaç kısa karşılık vermekle yetineceğiz.

İlk olarak söz konusu analoji zayıftır. Nedensellik; zamansal, nomolojik ve ampirik bir ilişkidir; temellendirme ise zamandan bağımsız, kategorik ve çoğu zaman özsel/ontolojik bir bağıntı olarak tasarlanır. Nedensellikte zorunluluğun reddi, büyük ölçüde gözlemsel değişkenliğe ve nomolojik bağlama dayanır. Temellendirmede ise belirleyen–belirlenen, küme–üye veya bütün–parça gibi şemalarda özsel ya da kavramsal gerektirme sezgisi ağır basar. Bu nedenle "nedensellikte zorunluluk terk edildi, öyleyse temellendirmede de edilmelidir" biçimindeki çıkarım, türdeş olmayan alanlar arasında sorunlu bir analoji kurmaktadır.

İkinci olarak, bu yaklaşımda zorunluluk türleri birbiriyle karıştırılmaktadır. Nedensellik

[51] Skiles, "Necessity", 155.
[52] Skiles, "Necessity", 155-56.
[53] Leuenberger, "Grounding and Necessity", 152-53.

CC: BY-ND-NC

tartışmalarında söz konusu olan zorunluluk, çoğunlukla nomolojik ya da olgusal niteliktedir; temellendirme tartışmalarının odağında ise metafiziksel zorunluluk bulunur. Nomolojik zorunluluğa karşı geliştirilen tarihsel gerekçeleri metafiziksel zorunluluğa taşımak, bir kategori hatasıdır. Bu nedenle bir alana yöneltilen itirazların, diğerine doğrudan aktarılması geçerli bir akıl yürütme değildir.

Üçüncü olarak, nedensellik bağlamında zorunluluğun terk edilmiş olması, tüm açıklayıcı ilişkilerde zorunluluğun kurucu bir unsur olmaktan çıktığı sonucunu meşrulaştırmaz. Bu durum, olsa olsa zorunluluğun bazı açıklayıcı ilişkiler için gerekli koşul olmadığını ortaya koyar. Buradan hareketle temellendirmenin genel karakterinin olumsal olduğu sonucuna varmak, haksız bir genellemedir. Bunun yerine, alana özgü farklılaşan çoğulcu bir yaklaşımı benimsemek daha makuldür. Örneğin matematiksel ve özsel alanlarda sıkı bir zorunluluk korunurken, kurumsal ve toplumsal alanlarda daha esnek bağların bulunduğu savunulabilir.

Olumsalcılık lehine öne sürülebilecek bir diğer gerekçe ise, temellendirmenin olumsal taraflar arasında kurulamayacağı düşüncesinin kuramın teorik zenginliğini yitirteceği endişesiyle birleştiği noktada belirir. Buna göre, temellendirmeyi yalnızca zorunlu olgularla sınırlamak, kuramın kapsamını daraltarak değerini zedeler. Zira metafiziğin açıklamayı hedeflediği tipik bağımlılıklar (kurumsal/sosyal olgular, hukuksal normlar veya parça–bütün ilişkileri) büyük ölçüde olumsaldır. Bu alanlarda temellendirmenin işlevi, nedensellikten farklı bir açıklayıcı öncelik düzeni inşa etmektir. Şayet bu ilişkiler sırf olumsal oldukları için dışlanacak olursa, temellendirmenin açıklama gücü salt zorunlu eşleşmelere hapsedilmiş olur. Başka bir deyişle, olumsalcılara göre kuramın asıl değeri, olgusal dünyadaki bu zengin ve değişken bağımlılıkları kapsayabilmesinde yatar.[54]

Olumsalcıların ileri sürdüğü bu iddia da çeşitli açılardan eleştirilmeye açıktır. "Temellendirmenin olumsal olgular arasında geçerli olmaması, kuramın önemini büyük ölçüde azaltır" savı isabetli görünmemektedir. Temellendirmenin kuramsal gücü, her şeyden önce sağladığı derinlik ve istikrardan kaynaklanır. Derinlik, hangi olgunun diğerine göre daha temel olduğunun ortaya konmasıdır. İstikrar ise açıklamanın karşı-olgusal durumlarda ve farklı mümkün dünyalarda dayanıklılığını korumasıdır. Bu güce ulaşmak için olumsal vakaların kapsanması elzem değildir. Metafiziğin asli örnekleri çoğu kez zorunlu bağlantıları içerir. Kızılın kırmızıyı gerektirmesi ile küme ve üye arasındaki bağ, buna tipik örneklerdir. Bu örnekler, temellendirmenin açıklayıcı işlevini göstermek için yeterlidir. Üstelik olumsal görünen birçok ilişki, ya koşullu bir zorunluluk olarak yeniden kurgulanabilir ya da kurucu nitelikte bir açıklama olarak sınıflandırılabilir. Bu nedenle olumsal tarafları dışarıda bırakmak kuramın değerini zayıflatmaz, aksine açıklamayı daha sağlam kılar ve mümkün dünyalar ölçeğinde tutarlı hale getirir.

Temellendirmenin modal statüsüne ilişkin tartışmalarda, olumsalcılığı savunan yazarların en güçlü dayanağı, zorunluluk tezine karşı geliştirilen karşı örneklerdir. Literatürde çok sayıda örnek bulunmakla birlikte; konuyu netleştirmek adına, Kelly Trogdon'un incelediği ve başka düşünürler tarafından da sıkça ele alınan üç temel örnek üzerinden bir inceleme yapmanın yeterli olacağı kanaatindeyiz.

İlk karşıt örnek, Jonathan Dancy'nin "söz verme" vakası üzerinden kurgulanabilir. Senaryoya göre; bir özne Q eylemini yapacağına dair söz vermiştir, bu söz baskı altında verilmemiştir ve özne, Q'yu gerçekleştirebilecek durumdadır. Bu üç öncül, normatif olarak "Bir özne Q eylemini yapmalı" sonucunu birlikte temellendirir.[55] Burada söz verme olgusu, yükümlülük için asli nedeni oluştururken; baskı altında olmama ve yapabilme koşulları tek başlarına bir neden sunmaz, ancak söz verme olgusunun gerekçelendirme işlevini yerine getirmesini mümkün kılan "olanaklı kılan koşullar"

[54] Leuenberger, "Grounding and Necessity", 155.
[55] Jonathan Dancy, *Ethics Without Principles* (Clarendon press, 2004), 38.

(*enablers*) olarak iş görür. Temellendirme diliyle ifade edersek; "Q'ya söz verme" olgusu "Q'yu yapma yükümlülüğünü" temellendirir; ancak bu ilişki, eşlik eden diğer olguların sağladığı uygun bir zemin üzerinde işler. Bu noktada kilit gözlem şudur: Söz verme olgusu, yükümlülüğü modal olarak gerektirmez. Yani söz vermenin gerçekleştiği her mümkün dünyada yükümlülüğün de zorunlu olarak ortaya çıktığını söyleyemeyiz; zira baskı, imkânsızlık veya çelişen üst normlar gibi durumlar söz konusu olduğunda yükümlülük doğmayabilir. O hâlde burada temellendirme, zorunlu eşlik yerine, belirli arka plan koşullarına duyarlı bir yapı sergiler. Olumsalcılara göre bu vaka, temellendirmenin en azından bazı alanlarda olumsal işleyebildiğini gösteren doğrudan bir örnektir.[56]

İkinci karşı örnek ise Trogdon'un Schaffer'den uyarladığı vakadır. *Trope*[57] ontolojisi zemininde, tikel bir gül ile ona ait tikel kırmızılık arasında bir bağımlılık ilişkisi mevcuttur. Bu ilişkiyi temellendirme diliyle ifade etmenin doğal yolu, "şu kırmızılık tropunun varlığı" olgusunun gülün varlığı tarafından temellendirildiğini söylemektir. Oysa gülün var olması, aynı gülün zorunlu olarak tam da o kırmızılık tropuna sahip olmasını gerektirmez. Gül farklı bir tonda olabilir ya da (teorik olarak) hiç renk niteliğine sahip olmayabilir. Bu durumda, temellendiren (gül) mevcutken, temellendirilen (o kırmızılık tropu) mevcut olmayabilir. Dolayısıyla aralarında zorunlu bir bağlantı yoktur. Bu ilk okuma, zorunlulukçu teze doğrudan bir karşı örnek teşkil eder.[58]

Üçüncü karşı örnek ise tarihsel bir olguya dayanır. "Ksanthippe duldur" olgusu, "Sokrates öldü" olgusu tarafından temellendirilir. Ancak bu iki olgu arasında zorunlu bir bağlantı yoktur. Sokrates'in öldüğü fakat Ksanthippe'nin (Sokrates ile) hiç evlenmediği mümkün dünyalar düşünülebilir. Bu senaryoda Sokrates ölse bile Ksanthippe'nin dul kalması durumu gerçekleşmez. Dolayısıyla burada temellendirme, temellendiren ile temellendirilen arasında tüm mümkün dünyalarda geçerli bir zorunlu bağlantı gerektirmez.[59]

Olumsalcıların sunduğu üç karşı örneğe verilebilecek en tutarlı yanıt, temellendirme açıklamalarındaki asli temeli, yalnızca uygun ortamı mümkün kılan koşullardan açık bir şekilde ayırmaktır.[60] Temellendiren konumunda olmak, açıklanan olgunun içeriğini taşımayı ve onu nedensel değil açıklayıcı bakımdan belirlemeyi gerektirir; buna karşılık arka planı elverişli kılan koşullar bu belirleyici işlevi yerine getirmez. Asli temel ile olanaklı kılan koşullar arasındaki bu ayrım benimsendiğinde; söz konusu örnekler, temellendirmenin zorunluluğuna yönelik birer karşı örnek olma vasfını yitirir.

Bu çerçevede, normatif örnekte yükümlülüğü asıl açıklayan olgu, "söz verme" eylemidir. "Baskı

---

[56] Trogdon, "An Introduction to Grounding", 111; Trogdon, "Grounding: Necessary or Contingent?", 477-78.

[57] *Trope*; özelliklerin "tümel" (universal) değil, "soyut tikel" (abstract particular) olduğunu savunan ontolojik görüştür. Buna göre, iki farklı kırmızı güldeki kırmızılık, "aynı" kırmızılığın tekrarı değil; birbirine benzeyen ancak sayısal olarak farklı iki ayrı varlıktır (bu gülün kırmızılığı ve şu gülün kırmızılığı gibi).Mahmut Sami Özdil, "Soyut Referans Problemi ve Nominalist Açıklaması", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 20 (2019): 2.

[58] Jonathan Schaffer, "The Least Dıscernıng And Most Promıscuous Truthmaker", *The Philosophical Quarterly* 60, sy 239 (2010): 320-21, https://doi.org/10.nn/j.1467-9213.2009.612.x; Trogdon, "An Introduction to Grounding", 111-12; Trogdon, "Grounding: Necessary or Contingent?", 478-79.

[59] Benjamin Schnieder, "Truth-Making without Truth-Makers", *Synthese* 152, sy 1 (2006): 32-35, https://doi.org/10.1007/s11229-004-7905-8; Trogdon, "An Introduction to Grounding", 112; Trogdon, "Grounding: Necessary or Contingent?", 478.

[60] "Açıklayıcı Önem Ölçütü" (*Explanatory Relevance Criterion*), bir temellendirme ilişkisinde açıklamanın yükünü taşıyan merkezi ve doğrudan etmenleri, açıklamanın yalnızca işlemesini mümkün kılan ikincil arka plan koşullarından ayırmayı amaçlayan felsefi bir ölçüttür. Buna göre olumsalcılık savunucuları bu ayrımı ihmal ederek yanılgıya düşmektedir: Bir ilişkinin olumsal görünmesine yol açan arka plan koşullarını (örneğin doğa yasalarını) sanki açıklamanın asıl taşıyıcısıymış gibi temelin kendisine (örneğin bir nesnenin moleküler yapısına) dahil ederler. Oysa bu ölçüt doğru uygulanıp arka plan koşulları asli temelden ayrıştırıldığında, temel ile temellendirilen arasındaki bağın gerçekte zorunlu olduğu ve olumsallık izleniminin bu karıştırmadan kaynaklandığı ortaya çıkar. Böylece ölçüt, olumsalcı karşı örneklerin neden başarısız olduğunu göstermeye ve temellendirmenin zorunlulukla olan güçlü bağını korumaya yarayan bir ayıklama ilkesi işlevi görür.

altında olmama" ve "yapabilme yetisi" gibi koşullar ise yalnızca bu açıklamanın işlemesini sağlayan elverişli bir arka plan kurar; tek başlarına yükümlülük üretmez veya içeriğini belirlemezler. Arka plan sabit tutulup engeller devre dışı bırakıldığında, söz verme ile yükümlülük arasındaki güçlü bağ açıkça görünür hâle gelir. Bu tablo, temellendirmenin olumsal işlediğine değil, bilakis iki farklı unsurun (açıklamayı taşıyan asli temel ile onun etkisini mümkün kılan uygunluk koşullarının) ayırt edilmesi gerektiğine işaret eder. Dolayısıyla olumsallık izlenimi, temellendirme bağının doğasından değil, arka planın değişkenliğinden ve engelleyicilerin mevcudiyetinden kaynaklanır. Sonuç olarak, olumsal görünen husus temelin iç yapısı değil, onu maskeleyebilen dış etmenlerdir. Temellendiren ile temellendirilen arasındaki bağlantı ise zorunlu karakterini korur.

Trop örneğinde açıklayıcı yük, gülün taşıdığı tikel kırmızılıkta toplanır. Tropun varlığını açıklayan asıl unsur, bu belirli niteliksel içeriktir. Gülün salt var olduğunu söylemek, söz konusu tikel kırmızılığın neden mevcut olduğunu açıklamaz. Gül, tropun varlığı için bir taşıyıcı olarak zorunlu olabilir; fakat taşıyıcıya ontolojik bağımlılık duymak ile onun tarafından temellendirilmek aynı şey değildir. Uygun ışık koşulları ya da elverişli fiziksel ortam gibi faktörler bulunabilir. Ancak bunlar yalnızca uygunluğu sağlayan arka planı temsil eder, tropun içeriğini belirlemez. Bu nedenle kırmızılık tropu, "gülün tikel bir kırmızılığa sahip olması" olgusunda tam olarak temellenir ve gülün salt varoluşunda kısmen dahi temellenmiş sayılmaz. Karşı olgusal sınama da bunu doğrular: Gülün var olup ilgili tikel tonun gerçekleşmediği bir durum pekâlâ tasavvur edilebilirken, tikel ton verildiğinde tropun yokluğu düşünülemez.[61]

Bu analiz ışığında şu sonuca varmak mümkündür: Tropun asıl açıklayıcı temeli tikel kırmızılıktır. Taşıyıcının salt varoluşu ve arka plan koşulları yalnızca etkinleştirici şartlar sağlar. Tam temellendirme, "gül bu tikel kırmızılığa sahiptir" olgusunda gerçekleşir. Bu okuma, arka plan sabitlenince temelden sonuca yönelen zorunlu bağlantıyı da gerekçelendirir; asıl zorunluluk taşıyıcıda değil, tikel nitelik içeriğinde yer alır.

Dul kalma örneğinde de aynı mantıksal ayrım geçerlidir. "Ksanthippe dul kaldı" olgusunu tam olarak açıklamak için iki unsurun birlikteliği elzemdir: ölüm vakası ve evlilik bağı. Salt "Sokrates öldü" olgusu tek başına yeterli değildir; ancak buna "Sokrates ile Ksanthippe evliydi" olgusu eklendiğinde açıklama tamamlanır. Bu hamle, temellendiricileri keyfi biçimde çoğaltmak değil, açıklamanın kurucu unsurlarını eksiksiz hale getirmek demektir. Bu iki unsur bir arada verildiğinde, dul kalma olgusu tesadüfi bir sonuç olarak değil, zorunlu bir kesinlikle ortaya çıkar. Zira "dul kalma" kavramsal olarak, evli olunan eşin ölümü üzerinden tanımlanır; bu nedenle ilgili bileşenler birleştiğinde sonuç, keyfi değil mantıksal bir zorunlulukla gerçekleşir.[62]

Sonuç olarak, incelenen bu üç örneğin ortak yanılgısı, açıklamanın asli taşıyıcılarını, yalnızca arka planı elverişli kılan koşullarla birbirine karıştırmalarıdır. "Açıklayıcı önem ölçütü" uygulandığında, temellendirmenin zorunluluktan sistematik biçimde ayrıldığını gösteren sağlam bir kanıt bulunamaz. Gerekli ontolojik ayrımlar gözetildiğinde, temellendirme ilişkisinin hedeflediği yönlü ve sıkı bağlar korunur; bu bağların zorunlulukla uyumu ise doğal bir sonuç olarak belirir. Bu nedenle olumsalcı karşı-örnekler, zorunlulukçuluğun genel iddiasını zayıflatmak adına yetersiz kalmaktadır.

Somut karşı-örneklerin ötesinde, olumsalcılık lehine ileri sürülen bir diğer kritik argüman, Leuenberger'in zorunluluk ile fizikalizm arasındaki gerilime dair tespitlerine dayanır. Leuenberger'in temel iddiası, temellendirme ilişkilerinin zorunlu kabul edilmesi durumunda fizikalizmin kolaylıkla çürütülebilir hale geleceğidir.

Leuenberger, argümanını somutlaştırmak adına şu senaryoya başvurur: "G, dünyamızdaki tüm

[61] Trogdon, "Grounding: Necessary or Contingent?", 479; Trogdon, "An Introduction to Grounding", 111-12.
[62] Trogdon, "Grounding: Necessary or Contingent?", 478; Trogdon, "An Introduction to Grounding", 112.

fiziksel olguların kümesi; f ise gerçekleşen herhangi bir fenomenal olgu olsun. Fizikalist bir temellendirme teorisine göre, f'nin G tarafından bütünüyle temellendirildiği varsayılır." Ancak Leuenberger, G'nin var olduğu fakat f'nin ortaya çıkmadığı bir durumun tasavvur edilebilir olduğunu, dolayısıyla metafiziksel olarak mümkün olduğunu savunur.[63] Leuenberger bu imkânı, *wb* adını verdiği bir mümkün dünya üzerinden somutlaştırır. "*wb*'de dünyamızdaki tüm fiziksel olgular (G) mevcuttur; ancak buna ek olarak "*kromoplazm*" adı verilen ve fiziksel olmayan bir özellik de bulunur. *Kromoplazm*ın işlevi, fenomenal özellikleri engellemektir: Bizim dünyamızda G temeli üzerinde deneyim yaşayan bir özne, *wb*'de *kromoplazm*ı örneklediğinde hiçbir bilinçli deneyime sahip olamaz (f gerçekleşmez)."[64]

Burada asıl belirleyici olan husus şudur: Leuenberger'e göre *wb*'nin varlığı fizikalizmle çelişmez. Çünkü fizikalizm, sadece temel olguların fiziksel olmasını gerektirir; evrende fazladan (fiziksel olmayan) engelleyicilerin bulunması, temelin fiziksel olduğu gerçeğini değiştirmez. Ancak eğer zorunlulukçu tez doğruysa, G'nin olduğu her mümkün dünyada (dolayısıyla *wb*'de de) f'nin zorunlu olarak ortaya çıkması gerekirdi. Oysa *wb*'de G var ama f yoktur.[65] Sonuç olarak ortaya bir ikilem çıkar: Ya *wb* gibi bir dünyanın imkânsız olduğunu savunarak fizikalizmin esnekliğini feda edeceğiz ya da G ile f arasındaki bağın olumsal olduğunu (engelleyicilerle bozulabileceğini) kabul edeceğiz. Leuenberger'e göre, temellendirmeyi zorunlu saymak, fizikalizmi savunulması imkânsız bir konuma sürükler.[66]

Leuenberger'in argümanına karşı geliştirilebilecek temel itiraz, Donnchadh O'Conaill'in de haklı olarak işaret ettiği üzere söz konusu senaryoda fizikalizmin zaten geçersiz olduğunu savunmaktır. Ancak ona göre bu stratejinin ikna gücü sınırlıdır. Bunun yerine geliştirilen daha ihtiyatlı ve makul bir eleştiri, fizikalizmin fiziksel olguların zihinsel olguları zorunlu kılması koşulunu karşılamasının, kuramsal açıdan tercih edilen bir durum olduğunu savunur. Diğer şartlar eşit olduğunda, zorunlu gerektirmeyi sağlayan bir fizikalizm yorumu, bunu sağlamayan bir yoruma göre açıklayıcı istikrar ve kuramsal yalınlık bakımından üstündür. Bu nedenle, Leuenberger'in sunduğu mümkün dünya tasvirleri fiziksel tamlığı korurken zorunlu eşlikten vazgeçiyorsa, bu daha zayıf bir fizikalizm tablosu ortaya koyar ve metodolojik açıdan daha güçlü muadillerine kıyasla daha az makul görünür.[67]

O'Conaill, Leuenberger'in çizgisine yönelik itirazını derinleştirirken, fizikalizmin salt bir kuramsal tezler demeti olarak değil, aynı zamanda belirli bir felsefi tutum olarak anlaşılması gerektiğini vurgular. Yazara göre bu tutumun yönlendirici amacı, fiziksel olana mümkün olan en geniş metafiziksel rolü atfetmektir. Bu perspektiften bakıldığında bir fizikselci; diğer kuramsal taahhütleriyle çelişmediği sürece, fiziksel alana en büyük açıklayıcı ve ontolojik ağırlığı tanıyan yorumları tercih etmelidir. O'Conaill'a göre, zihinsel olanın fiziksel olana metafiziksel bir zorunlulukla bağlanması, fiziksel temele tam da arzulanan bu ağırlığı kazandırır; buna karşın zorunlu bağın bulunmadığı yorumlar, fizikalizmin açıklayıcı gücünü sınırlar. Dolayısıyla Leuenberger'in önerdiği gibi zorunluluk bağını dışarıda bırakan senaryolar, fizikalizmin özündeki bu yönelimle daha az uyumludur. Sonuç olarak, fiziksel olanın zihinsel olanı zorunlu kıldığı bir çerçeve hem açıklayıcı istikrar hem de kuramsal sadelik bakımından daha elverişlidir. Bu durum, temellendirmeyi zorunlu sayan yaklaşımların, Leuenberger'in olumsallaştırıcı okumasına kıyasla metodolojik üstünlüğünü destekler niteliktedir.[68]

O'Conaill'a göre Leuenberger'in yaklaşımı, *kromoplazm* örneği üzerinden ilerlerken gereksiz bir

[63] Leuenberger, "Grounding and Necessity", 157.
[64] Leuenberger, "Grounding and Necessity", 160-61.
[65] Leuenberger, "Grounding and Necessity", 160-61.
[66] O'Conaill, "Grounding, Physicalism and Necessity", 716.
[67] O'Conaill, "Grounding, Physicalism and Necessity", 716-17.
[68] O'Conaill, "Grounding, Physicalism and Necessity", 717.

CC: BY-ND-NC

kuramsal yük altına girer ve açıklayıcı bakımdan ciddi bir ikilemle karşı karşıya kalır. Bu noktada karşılaşılan temel güçlük şudur: Şayet *kromoplazm*ın varlığı veya yokluğu fenomenal olguların açıklanmasında kilit bir role sahipse, dünyamızda bu unsurun neden bulunmadığının da gerekçelendirilmesi gerekir. Zorunlulukçu yaklaşım, fiziksel durum sabitlendiğinde fiziksel olguların modal içeriğinin böyle bir varlığı dışlayacağını, dolayısıyla *kromoplazm*ın varlığının imkânsız olduğunu savunarak bu soruya yalın ve tutarlı bir yanıt verir. Böylece ne fiziksel olguların ötesinde yeni bir varlık türü varsayılır ne de *kromoplazm*ın yokluğu açıklamasız bırakılır. Buna karşılık Leuenberger'in görüşü, zorunlulukçu yaklaşımın sunduğu bu kuramsal yalınlığı sağlayamaz. Leuenberger, *kromoplazm*ın yokluğunu temellendirmek için iki yoldan birini seçmek zorundadır: Ya bu yokluğu açıklanamaz ve temelsiz bir olgu olarak kabul edip kuramın açıklayıcı gücünü zayıflatacak ya da *kromoplazm*ı dışlayan ek bir engelleyici unsur varsayacaktır. Ancak ikinci seçenek daha derin bir güçlük doğurur: *wb* senaryosu, *kromoplazm*ın tüm fiziksel olgularla uyumlu olduğunu kabul ettiğinden, öne sürülecek bu yeni engelleyicinin fiziksel olması mümkün değildir. Bu durum ise fizikalizmle uyumsuz, yeni ve bağımsız bir varlık katmanının taahhüt edilmesini gerektirir. Dolayısıyla Leuenberger'in olumsalcı yaklaşımı ya açıklanamayan bir boşluğu kabullenmek ya da gereksiz ontolojik yük üstlenmek durumunda kalır. Buna karşılık zorunlu çerçeve, hiçbir ek varsayıma başvurmaksızın olguyu fiziksel durumun zorunlu sonuçlarıyla açıklayabildiği için hem daha tutarlı hem de metodolojik bakımdan daha tutumlu bir seçenek olarak öne çıkar.[69]

Temellendirmenin olumsallığı lehine sunacağımız son argüman, zorunluluk bölümünde ele aldığımız Richardson'ın ayrımına dayanır. Richardson'a göre temellendirme iki ana türe ayrılır: İlki, zorunlu karakterdeki "ne-temellendirmesi" (*what-grounding*); ikincisi ise olumsal yapıdaki "neden-temellendirmesi" (*why-grounding*) dir.[70]

Richardson'ın yaptığı ayrıma göre, ne-temellendirmesi eksenindeki açıklamalar genellikle zorunluluk arz eder. Bir kavramın özüne yönelik "nedir?" sorusuna verilen yanıtlar, özsel bağıntılara işaret eder. Buna mukabil, "neden" açıklamalarının zorunluluk taşıması şart değildir. Örneğin "Neden kanser oldu?" sorusuna "Sigara içtiği için" yanıtı verilebilir. Sigara kullanımı kanseri zorunlu kılmasa da isabetli bir açıklama sağlar. Richardson bu ayrımı metafiziksel bağlama da uyarlar. Örneğin bir heykelin varlığı, onu oluşturan atomların belirli bir biçimde dizilmesiyle açıklanabilir. Bu açıklama, söz konusu dizilimin heykeli tüm mümkün dünyalarda zorunlu kıldığı anlamına gelmez. Üstelik bu neden-açıklamasının işleyebilmesi için, arka planda onu zorunlu kılacak ayrı bir ne-olduğu açıklamasının varsayılmasına da gerek yoktur.[71]

Richardson'a göre temellendirme, kimi durumlarda neden-olduğu açıklaması formatında işler ve bu yapı zorunluluk gerektirmez. Onun yaklaşımında metafiziksel açıklamanın gücü, her zaman zorunlu bir bağ kurmasından değil; uygun bağımlılık ve öncelik düzenini tesis etmesinden kaynaklanır. Heykel örneğinde söz konusu düzen, heykelin belirli bir atom dizilimine dayanmasıdır; ne var ki bu bağımlılığın zorunlu birliktelik biçimine dönüşmesi gerekmez. Bu nedenle, temellendirme ile zorunluluk arasında genel ve sıkı bir bağ kurmak isabetli görünmemektedir.

Richardson, bu noktada akla gelebilecek kritik bir itirazı öngörür: Şayet temellendirmenin her türü zorunlu değilse, bu durum "modal keyfilik" adı verilen bir belirsizlik ortamı yaratabilir. İtirazın mantığı şudur: "Eğer neden-temellendirmesi zorunlu değilse, temellendiren (w) ile temellendirilen (ψ) arasındaki bağ gevşer ve aralarında bir modal boşluk doğar. Bir dünyada w olgusu ψ'yi temellendirebilirken, buna çok yakın başka bir dünyada w mevcutken ψ olmayabilir. Aşağı yönlü zorunluluğu reddettiğimizde, ψ mevcutken w'nin olmadığı senaryolar da mümkün hale gelir." Bu tablo,

[69] O'Conaill, "Grounding, Physicalism and Necessity", 717-18.
[70] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 453.
[71] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 470-71.

temellendirmenin tarafları arasında hiçbir kuralın işlemediği ve bağlantıların rastgele kurulduğu izlenimini doğurur. Bu da her türlü senaryonun keyfi biçimde gerçekleşebileceği anlamına gelir. Richardson, bu "modal keyfilik" endişesini, temellendirmenin olumsal olsa bile yine de belirli bir modal yapı dayattığını vurgulayarak karşılar. Ona göre bu yapı, klasik anlamda katı bir "zorunlu gerektirme" olmak zorunda değildir. Karşı-olgusal bağımlılık ve *supervenience* (karşılıklı bağlılık) gibi daha incelikli kısıtlar, temellendirme ilişkisini modal olarak sınırlar. Böylece, ilişkinin zorunlu olmadığı durumlarda bile keyfilik önlenir ve açıklayıcı düzen korunmuş olur.[72]

Richardson'ın neden-temellendirmesi bağlamında geliştirmiş olduğu olumsalcı çerçeve, "neden" türündeki açıklamaların zorunlu bir bağ gerektirmediği sezgisine dayanır. Ancak bu sezgi, temellendirmenin ne tür bir açıklama olduğuna dair bağımsız bir ölçütle desteklenmedikçe tartışmalı kalır. "Neden-olduğu" ile "ne-olduğu" ayrımı, açıklama tarzlarına ilişkin dilsel bir ayrım olmaktan öte, farklı metafizik bağlar iddia etmektedir. Oysa temellendirme genellikle *hyperintensional*[73] özsel ve düzen kurucu bir ilişki olarak görülür. Bu ilişkiyi "neden" türüne indirgeyip modal yükünü azaltmak, temellendirmeyi sıradan nedensel ya da kurumsal açıklamalara yaklaştırma riski taşır. Kısacası, olumsalcı okuma açıklamanın kapsamını genişletir; fakat temellendirmenin kendine özgü normlarını neyin belirlediğini açık bir şekilde ortaya koymaz.

Richardson'ın "modal keyfilik" endişesine sunduğu yanıt da kaygıları gidermekte yetersiz kalmaktadır. Karşı-olgusal bağımlılık, arka planın sabitlenmesi, *supervenience* ve engelleyici duyarlılığı kuşkusuz belirli bir modal kısıtlama sağlar.[74] Ancak Richardson, bu unsurların hiyerarşisini ve birbiriyle nasıl etkileşime girdiğini sistematik bir ilkeye bağlamaz. Bu belirsizlik nedeniyle, söz konusu kısıtlamalar listesi, teorik bir gereklilikten ziyade, açıkları kapatmaya yönelik *ad hoc* (duruma özgü/keyfi) bir müdahale izlenimi verir. Bu keyfiliğin yarattığı tehlike iki boyutta ortaya çıkar: İlk olarak, sabitlenecek arka planın sınırları net çizilmezse, neredeyse her olumsal ilişki, "uygun arka plan" tanımı genişletilerek yapay bir zorunluluğa dönüştürülebilir. Bu, zorunluluğu reddetmek değil, onu sadece gözden kaçacak şekilde arka plana gizlemek demektir. İkinci olarak, "engelleyici" kavramı açıklama içinde serbest bir değişken gibi kullanılırsa, "olumsal ama geçerli bir temellendirme" ile "başarısız bir temellendirme iddiası" arasındaki sınır belirsizleşir. Her başarısızlık örneği, "orada gizli bir engelleyici vardı" denilerek savunulabilir hale gelir; bu da teoriyi test edilebilir olmaktan çıkarır.

Heykel örneği gibi vakalarda asıl sorun, açıklayıcı içeriğin sınırlarının ve hassasiyet düzeyinin nasıl belirleneceğidir. "Heykel, atom dizilimi sayesinde vardır" denildiğinde; mikro-düzeydeki özelliklerin ne kadarının açıklamaya dahil edileceği ve bu kümelerin yakın mümkün dünyalarda hangi kriterlerle sabit tutulacağı netleştirilmedikçe, karşı-olgusal testler muğlak kalır. Burada metodolojik bir ikilem söz konusudur: Eğer mikro-yapı en ince ayrıntısına kadar sabitlenirse, pratikte zorunluluk yeniden tesis edilmiş olur. Buna karşılık sabitleme gevşetilirse, bu kez açıklamanın belirleyicilik gücü zayıflar. Bu nedenle olumsalcı yaklaşımın, yakınlık ve küçük değişim ölçütlerini keyfi değil, uygulanabilir ve normatif olarak tanımlaması gerekir. Aksi takdirde, net kriterler sunulmadıkça, aynı örnek hem olumsal temellendirme hem de zorunluluk lehine yorumlanmaya müsait olmaya devam

[72] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 471.

[73] Temellendirme bağlamında *hyperintensionality*; ilişkinin yalnızca olguların anlamına değil, aynı zamanda içsel yapısına ve "açıklayıcı ilgililiğine" (*explanatory relevance*) duyarlı, son derece ince ayarlı bir doğaya sahip olduğunu ifade eder. Bu duyarlılık, sıradan içlemsel (*intensional*) bağlamların ötesine geçer: *Hyperintensional* bir ilişkide, mantıksal olarak eşdeğer olgular dahi birbirinin yerine geçemez. Nitekim {Sokrates} kümesinin varlığı, [Sokrates'in var olması] olgusunca temellendirilir; ancak [Sokrates'in var olması ∧ 2+2=4] gibi, mantıksal olarak eşdeğer olmakla birlikte açıklayıcı bakımdan ilgisiz bir bileşen içeren bir olgu tarafından temellendirilemez. Bu nedenle temellendirmenin *hyperintensional* oluşu, onun keyfî bir mantıksal özelliğe değil, doğası gereği açıklayıcı ilgililik ilkesine dayandığını gösterir. Ayrıca ilişkinin taraflarının (*relata*), salt mantıksal eşdeğerlilikler yerine, ince taneli (yani yapısal ayrıntılara ve içeriksel farklara duyarlı) varlıklar olması gerektiğini ortaya koyar.

[74] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 471-72.

CC: BY-ND-NC

edecektir.[75]

Son olarak, olumsalcı yaklaşım sıklıkla kanıtlama yükünü karşı tarafa bırakma eğilimindedir. "Zorunlu gerektirme tek modal kısıtlama değildir" savı doğru olabilir. Ancak temellendirmenin zorunluluk olmaksızın taşıdığı iddia edilen modal çerçevenin, sistematik başarısızlıklar ve karşı-olgusal istisnalar karşısında nasıl istikrar kazandığı ayrıntılandırılmalıdır. Hangi alanlarda yalnızca "neden-temellendirmesine", hangi alanlarda "ne-temellendirmesine" başvurulacağı ve bu alanlar arasındaki geçişin hangi ilkelere göre yapılacağı açıkça belirtilmediğinde, olumsalcılık *ad hoc* (duruma özgü/keyfi) işleyen bir şemaya dönüşme riski taşır. Bu eleştiriler olumsalcılığın mutlak surette yanlış olduğunu göstermez; fakat görüşün ikna gücünü artırmak adına, açıklayıcı önem ölçütleri, arka planı sabitleme çerçevesi, engelleyicilerin statüsü ve karşı-olgusal yakınlık ölçüleri hakkında daha açık ve bağımsız gerekçeler sunulması elzemdir.

Sonuç

Metafiziksel temellendirme ilişkilerinin modal statüsüne odaklanan bu çalışmada hem zorunlulukçu hem de olumsalcı kanadın literatürdeki temel argümanları ele alınmıştır. Bu çerçevede zorunlulukçu kanat; kavramsal analiz, metafiziksel açıklama ve öz kavramları ekseninde ilişkinin zorunluluğunu savunmaktadır. Buna karşılık olumsalcı kanat, yalnızca karşı örnekler sunmakla kalmamış, aynı zamanda zorunlulukçu argümanların kendi içindeki yetersizliğini de vurgulayarak bu tezin dayanaklarını sorgulamıştır.

Yapılan değerlendirmeler, olumsalcı kanadın öne sürdüğü karşıt örnek ve itirazların, zorunlulukçu tezleri geçersiz kılmakta yetersiz kaldığını göstermektedir. Temellendirmenin en azından bazı durumlarda olumsal olduğunu savunan düşünürler, stratejilerini genellikle bu "olumsal görünen" vakalar üzerine kurmaktadır. Ancak bu örneklerin büyük çoğunluğu, temellendirme ilişkisinin bizatihi kendisine değil; ilişkiyi olanaklı kılan koşullara (*enablers*) veya engelleyicilerin yokluğu gibi arka plan sabitlerine ilişkindir. Bu ayrım dikkate alındığında, söz konusu örnekler temellendirmenin zorunluluğuna dair argümanların gücünü sarsmamaktadır.

İkinci olarak; olumsalcı düşünürler, zorunlulukçu tarafı, zorunluluğu öncüllerde peşinen kabul etmekle (*begging the question*) ve böylece bir yanılgıya düşmekle itham etmektedir. Ne var ki bu eleştiri, zorunluluğun temellendirme ilişkisindeki konumunu yanlış yorumlamaktan kaynaklanır. Zira burada zorunluluk, ilişkinin inşasında kurucu bir unsur (öncül) değil; aksine taraflar arasında kurulan bağın doğasından türeyen modal bir izdüşümdür. Dolayısıyla, olumsalcı kanadın bu yanlış okumaya dayanan itirazlarının ve karşı örneklerinin, zorunlulukçu zemini sarsmakta başarılı olduğu söylenemez. Yine de bu durum, zorunlulukçu yaklaşımın tüm sorunları nihayete erdirdiği veya kusursuz bir açıklama sunduğu anlamına gelmemelidir.

Zorunlulukçu yaklaşım her ne kadar temellendirme literatüründe baskın görüş olarak kabul edilse de pek çok teorisyen bu modal ilişkiyi yeterince derinlemesine irdelememiştir. Zorunluluk, çoğu zaman temellendirmenin doğası gereği sahip olduğu vazgeçilmez bir özellik gibi verili kabul edilmiş, ancak bu kabulü destekleyecek argümanlar yeterince güçlü bir şekilde sunulmamıştır. Nitekim çalışmamızda incelediğimiz kavramsal analiz, metafizik yasalar, metafiziksel açıklama ve öz üzerinden geliştirilen argümanların dahi, hala aşılması gereken bazı güçlükler ve boşluklar barındırdığı görülmektedir.

Bu analizler ışığında, çalışmanın temel tezini şu şekilde formüle edebiliriz: Temellendirmenin zorunluluğuna dair tartışmalarda belirleyici ölçütler, tamlık ve metafiziksellik olmalıdır. Bu iki koşulu sağlayan her temellendirme ilişkisi zorunludur. Dolayısıyla, literatürde olumsal olduğu öne sürülen örnekler, ya "tam" olmadıkları ya da gerçek anlamda "metafiziksel" olmadıkları için bu kategorinin

CC: BY-ND-NC

[75] Richardson, "Grounding Is Necessary and Contingent", 475.

dışında kalır. Buradaki asıl mesele, söz konusu zorunluluğun ontolojik kaynağıdır. Kanaatimizce, temellendiren ile temellendirilen arasındaki ilişkiyi zorunlu kılan esas unsur, taraflar (*relata*) arasındaki "içsel bağ"dır (*internal relation*). Bu bağın, dışsal bir kurala, sözleşmeye veya tesadüfi bir birlikteliğe indirgenemeyeceğini; aksine, açıklanan olgunun "neden ve nasıl oradan türediğini" özsel düzeyde belirleyen kurucu bir nitelik taşıdığını düşünmekteyiz.

Örneğin "fiziksel unsurlar canlılığı temellendirir" iddiasının gerçek bir metafiziksel temellendirme sayılabilmesi; fiziksel düzen ile canlılık arasında dışsal olmayan, kurucu ve içsel bir bağın varlığını zorunlu kılar. Dolayısıyla, şayet taraflar arasında böyle bir "içsel bağ" mevcut değilse, metafiziksel bir temellendirmeden söz edilemez. Bu durumda ya farklı bir açıklama türüne başvurulmalı ya da söz konusu iddiadan vazgeçilmelidir. Metafizik soruşturmalarda asıl problemin bu noktada düğümlendiği ve bir metafizikçinin odaklanması gereken asıl alanın, bu tür kurucu ilişkiler olduğu kanaatindeyiz. Bu nedenle tartışmanın ağırlık merkezini, "tamlık" ve "içsel bağ" ölçütlerini karşılayan metafiziksel temellendirme zemininde tutmak isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Tartışmanın bu aşamasındaki en kritik adım, üzerinde durduğumuz bu "içsel bağ"ın, öz ile olan ilişkisini ve işleyiş mekanizmasını çözümlemektir. Kuşkusuz, ilişkideki zorunluluğun kaynağı tarafların özüdür. Ancak öz, öncelikle taraflara (nesne veya olgulara) içkin bir nitelik iken; içsel bağ, taraflar arasındaki ilişkiye ve bu ilişkinin "mahiyetine" işaret eder. Bu nedenle, özün bu bağı nasıl kurduğu ve zorunluluğun ilişkisel düzeyde nasıl yapılandığı sorusu, sadece öze değil, içsel bağın ontolojisine de odaklanmayı gerektirir. Metafiziksel temellendirmenin zorunluluğu, ancak tarafların özü ile ilişkinin içsel yapısı arasındaki bu dinamik irtibatın merkeze alındığı çalışmalarla tam anlamıyla gerekçelendirilebilir.

✵ ✵ ✵

Hakem: Dış, Bağımsız.
Teşekkür:
-
Beyanname:
1. Özgünlük Beyanı:
Bu çalışma "Yeni Aristotelesçi Metametafizik: Temellendirme Teorisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.
2. Yazar Katkıları:
Fikir: YY; ***Kavramsallaştırma:*** YY; ***Literatür Taraması:*** YY; ***Veri Toplama:*** YY; ***Veri İşleme:*** YY; ***Analiz:*** YY; ***Yazma – orijinal taslak:*** YY; ***Yazma – inceleme ve düzenleme:*** YY&AY.
3. Etik Kurul İzni:
Etik Kurul İzni gerekmemektedir.
4. Finansman/Destek:
Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: SDK-2021-11296
5. Çıkar Çatışması:
Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.
6. Üretken Yapay Zeka Beyanı:
Çalışmanın hiçbir safhasında yapay zeka araçlarından faydalanılmamıştır.
7. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları:

☐

☐

☐

☐

☐

☐

☐

KAYNAKÇA

Aristoteles. *Metafizik*. Çeviren Ahmet Arslan. Sosyal Yayınlar, 2010.

Berker, Selim. "The Unity of Grounding". *Mind* 127, sy 507 (2018): 729-77. https://doi.org/10.1093/mind/fzw069.

Berto, Francesco, ve Matteo Plebani. *Ontology And Metaontology: A Contemporary Guide*. Bloomsbury Academic, an imprint of Bloomsbury Publishing Plc, 2015.

Dancy, Jonathan. *Ethics Without Principles*. Clarendon press, 2004.

Dasgupta, Shamik. "Metaphysical Rationalism". *Noûs* 50, sy 2 (2016): 379-418. https://doi.org/10.1111/nous.12082.

Dasgupta, Shamik. "The Possibility of Physicalism". *Journal of Philosophy* 111, sy 9 (2014): 557-92. https://doi.org/10.5840/jphil20141119/1037.

Fine, Kit. "Guide to Ground". İçinde *Metaphysical Grounding: Understanding the Structure of Reality*, editör Fabrice Correia ve Benjamin Schnieder. Cambridge University Press, 2012.

Fine, Kit. "The Question of Realism". *Philosophers' Imprint* 1, sy 1 (2001).

Guigon, Ghislain. "Truths qua Grounds". *Philosophy and Phenomenological Research* 97, sy 1 (2018): 99-125. https://doi.org/10.1111/phpr.12372.

Kovacs, David Mark. "Modality". İçinde *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*, editör Michael J. Raven. Routledge Taylor & Francis Group, 2020.

Leuenberger, Stephan. "Grounding and Necessity". *Inquiry* 57, sy 2 (2014): 151-74. https://doi.org/10.1080/0020174X.2013.855654.

O'Conaill, Donnchadh. "Grounding, Physicalism and Necessity". *Inquiry* 61, sy 7 (2018): 713-30. https://doi.org/10.1080/0020174X.2017.1385524.

Özdil, Mahmut Sami. "Soyut Referans Problemi ve Nominalist Açıklaması". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy 20 (2019).

Platon. *Euthyphron*. Çeviren Pertev Nailî Boratav. Sosyal Yayınlar, 2000.

Quine, Willard V. "On What There Is". *The Review of Metaphysics* 2, sy 5 (1948): 21-38.

Raven, Michael J., ed. *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*. Routledge Handbooks in Philosophy. Routledge Taylor & Francis Group, 2020.

Richardson, Kevin. "Grounding Is Necessary and Contingent". *Inquiry* 64, sy 4 (2021): 453-80. https://doi.org/10.1080/0020174X.2019.1612777.

Rosen, Gideon A. "Metaphysical Dependence: Grounding and Reduction". İçinde *Modality: Metaphysics, Logic, and Epistemology*, editör Bob Hale ve Aviv Hoffmann. Oxford University Press, 2010.

Schaffer, Jonathan. "On What Grounds What". İçinde *Metametaphysics: New Essays On The Foundations Of Ontology*, editör David J. Chalmers, David Manley, ve Ryan Wasserman. Clarendon Press ; Oxford University Press, 2009.

Schaffer, Jonathan. "The Least Dıscernıng And Most Promıscuous Truthmaker". *The Philosophical Quarterly* 60, sy 239 (2010): 307-24. https://doi.org/10.nn/j.1467-9213.2009.612.x.

Schnieder, Benjamin. "Grounding and Dependence". *Synthese* 197, sy 1 (2020): 95-124. https://doi.org/10.1007/s11229-017-1378-z.

Schnieder, Benjamin. "Truth-Making without Truth-Makers". *Synthese* 152, sy 1 (2006): 21-46. https://doi.org/10.1007/s11229-004-7905-8.

Skiles, Alexander. "Necessity". İçinde *The Routledge Handbook of Metaphysical Grounding*, editör Michael J. Raven. Routledge Taylor & Francis Group, 2020.

Tahko, Tuomas E. *An Introduction to Metametaphysics*. Cambridge University Press, 2015.

Thompson, Naomi. "Irrealism About Grounding". *Royal Institute of Philosophy Supplement* 82 (2018): 23-44. https://doi.org/10.1017/S1358246118000206.

Trogdon, Kelly. "An Introduction to Grounding". İçinde *Varieties of Dependence: Ontological Dependence, Grounding, Supervenience, Response-Dependence*, editör Benjamin Schnieder, Miguel Hoeltje, ve Alex Steinberg. Philosophia Verlag GmbH, 2013.

Trogdon, Kelly. "Grounding: Necessary or Contingent?" *Pacific Philosophical Quarterly* 94, sy 4 (2013): 465-85. https://doi.org/10.1111/papq.12009.

Whittle, Bruno. "There Are Brute Necessities". *The Philosophical Quarterly (1950-)* 60, sy 238 (2010): 149-59. https://doi.org/10.nn/j.1467-9213.2009.595.x.

Wilsch, Tobias. "The Nomological Account of Ground". *Philosophical Studies* 172, sy 12 (2015): 3293-312. https://doi.org/10.1007/s11098-015-0470-9.

Wilson, Jessica. "What Is Hume's Dictum, and Why Believe It?" *Philosophy and Phenomenological Research* 80, sy 3 (2010): 595-637.

Yurdakul, Yunus. "Yeni Aristotelesçi Metametafizik: Temellendirme Teorisi". Doktora, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, t.y.

CC: BY-ND-NC

bilimname

Research Article
10.28949/bilimname.1815300

Badge:
Issue : 55
Year: 2026
Page: 50-52

Yunus YURDAKUL[a*]
Ahmet YILDIZ[b]

[a] Res. Asst., Erciyes University, yunusyurdakul@erciyes.edu.tr
[b] Asst. Prof., Erciyes University, ahmet.yildiz@erciyes.edu.tr

* Corresponding Author

Received: 11.01.2025
Accepted: 2.25.2026
Published: 4.30.2026

Citation:
Yurdakul, Y. & Yıldız, A. (2026). Metafiziksel Temellendirme ve Modalite: Zorunluluk–Olumsallık Ekseninde Bir Değerlendirme. *bilimname*, 55, 50-52. https://doi.org/*10.28949/bilimname.1815300*

Metaphysical Grounding and Modality: An Assessment in the Context of Necessity and Contingency

Extended Abstract

In contemporary analytic metaphysics debates, there is a growing interest in the concept of "Grounding" to explain the hierarchical structure of reality and priority-posteriority relations. Grounding is a constitutive type of relation in which one fact determines or explains another, and which can also be termed a "metaphysical explanation." The focal point of this study is the modal status of this relation, namely the question of whether grounding is "necessary" or "contingent" The debate over whether grounding is necessary is of critical importance not only for determining the logical properties of the relation but also for illuminating the scope, limits, and power of metaphysical explanation. Due to the limited number of studies on this subject in the Turkish literature, this study first outlines the theoretical framework of the concept of grounding, and subsequently subjects its modal nature to a systematic analysis within the axis of the arguments of necessitarian and contingentist approaches.

In the first part of the study, approaches arguing that grounding is necessary by nature are discussed across three main axes. First, the "nomological" approach argues that grounding operates under general metaphysical laws and that the necessity of these laws extends to singular instances. Second, the "conceptual/explanatory" approach, developed by thinkers such as Tobias Wilsch and Kit Fine, is examined. According to this view, a "full explanation" leaves no "explanatory gap" between the explanans and the explanandum. If the grounding facts are given but the grounded fact does not obtain, the explanation is not full. Therefore, concepts of "fullness" and "metaphysical sufficiency" bring about necessity as a logical requirement. The third and strongest basis is the "essentialist" perspective. In the context of Kevin Richardson's "Necessity-Essence" principle and Donnchadh O'Conaill's "Grounding-Essence Link" (GEL) theory, it is argued that "what the grounded fact is" essentially contains the information of which grounds it derives from, and this containment generates necessity.

In the second phase of the study, "contingentist" objections and counter-examples challenging this necessitarian picture are

Screened by
iThenticate for Authors & Researchers

CC BY NC ND

evaluated. The most sophisticated arguments for contingentism are those developed particularly by Kevin Richardson and Stephan Leuenberger. Richardson distinguishes between "what-grounding" and "why-grounding." He argues that necessity is unique only to "what-grounding," whereas "why-grounding," which serves an explanatory function, can be contingent. Furthermore, Leuenberger, through the "Chromoplasm" (*wb* world) scenario developed via physicalism debates, asserts that the claim of necessity unjustifiably makes physicalism falsifiable. On a practical level, cases such as Jonathan Dancy's "promising" example or Schaffer's "rose and redness trope" example are used to demonstrate that situations where grounding facts exist but the grounded fact does not emerge (e.g., due to blocking or different contexts) are possible.

The study responds to these contingentist objections by filtering them through the "full grounding rule" and the "explanatory relevance" principle. As a result of the examinations, it has been determined that a significant portion of the counter-examples employed by contingentists overlooks the categorical distinction between the "primary ground" and "enabling conditions." For instance, in the case of "promising," the state of "being under no duress" is not a ground, but a neutral background condition required for the ground to operate. The variability (contingency) of background conditions cannot be attributed to the grounding connection itself. If all conditions and the primary ground are given completely (fully), the failure of the result to emerge creates a logical contradiction. Similarly, Leuenberger's scenario falls behind the necessitarian explanation in terms of the "theoretical parsimony" principle, as it is forced to accept "brute facts" to preserve physicalism. Richardson's "why-grounding" distinction weakens the explanatory power by creating "modal looseness" in the grounding relation and requires *ad hoc* restrictions.

In light of these analyses, the final conclusion reached by the study is as follows: The main point that should be focused on in grounding debates is not just any type of explanation, but specifically "full and metaphysical grounding." From this perspective, contingentist examples are either "partial" supports or non-metaphysical (normative, epistemic) explanations. In the case of metaphysical grounding, the existence of an "internal relation" between the ground and the grounded is essential. This relation cannot be established by an external rule, convention, or accidental conjunction. On the contrary, it requires a constitutive connection that determines "why and how the grounded proceeds from the ground" at an essential level.

Consequently, this study defends that every metaphysical grounding that meets the criteria of fullness and internal relation is necessary by nature. The necessity here is not a condition added to the relation from the outside; it is an analytic and ontological result derived from the semantic rule of full grounding (the impossibility of rejecting B when A is given) and the essential connection between the relata. Therefore, contingentist objections remain insufficient to refute the necessary nature of grounding; on the contrary, necessity maintains its validity as a constitutive and indispensable element of metaphysical explanation.

Keywords: History of Philosophy, Metaphysical Grounding, Necessity, Contingency, Essence.

❋ ❋ ❋

Peer-review: External, Independent.

Acknowledgements:

-

Declarations:

1. Statement of Originality:

This work has been derived from a dissertation entitled "Neo Aristotelian Metametaphysicks: Grounding Theory".

2. Author Contributions:

Concept: YY; ***Conceptualization:*** YY; ***Literature Search:*** YY; ***Data Collection:*** YY; ***Data Processing:*** YY; ***Analysis:*** YY; ***Writing – original draft:*** YY; ***Writing – review & editing:*** YY&AY.

3. Ethics approval:

Not applicable.

4. Funding/Support:

This work has funded by the Scientific Research Projects Unit at Erciyes University. Project No.: SDK-2021-11296.

5. Competing Interests:

The authors declare no competing interests.

6. GenAI Usage Statement:

No GenAI tools were used at any stage of the study.

7. Sustainable Development Goals:

